

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนใน
จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่
เกี่ยวข้อง โดยมีสาระสำคัญตามหัวข้อต่อไปนี้

1. การจัดการศึกษาปฐมวัย
2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
3. แนวคิดทฤษฎีการศึกษาปฐมวัย
4. การจัดการศึกษาเอกชน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การจัดการศึกษาปฐมวัย

1. ความหมายของการศึกษาปฐมวัย

คำว่า การศึกษาปฐมวัย หรือแต่เดิมเคยเรียกว่า การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา
นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 36 (2546 : 1) กล่าวว่า การศึกษาระดับก่อน
ประถมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุ 3 - 6 ปี เพื่อเป็นการวางรากฐานชีวิต
และการเตรียมความพร้อมของเด็กทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการ
อยู่ร่วมในสังคม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545 เรียกว่า การศึกษาปฐมวัย ซึ่งตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2542
ให้เหตุผลของการที่รัฐกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่ครอบคลุมการศึกษาของ
เด็กปฐมวัย ไว้ว่า รัฐบาลยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) เพราะการพัฒนา
เด็กในวัยนี้ เป็นช่วงเวลาสำคัญสำหรับการพัฒนาทางสมองของบุคคล เป็นการศึกษาเพื่อเตรียม
ความพร้อม โดยส่งเสริมให้ชุมชน สถาบัน หรือองค์กรในท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สถาบัน
ครอบครัวมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับนี้ควบคู่ไปด้วย

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย มีชื่อเรียกแตกต่างกันที่เป็นหลักฐานครั้งแรก คือ การศึกษาก่อนวัยเรียน การอนุบาลศึกษา ปฐมวัยศึกษา การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา การศึกษาระดับเด็กเล็ก และปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ใช้คำว่า การศึกษาปฐมวัย ซึ่งหมายถึง การจัดการศึกษาให้เด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี เพื่อพัฒนาและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็กทุก ๆ ด้าน คือ ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาตามศักยภาพ เพื่อจะได้รับการศึกษาในระดับต่อไป แต่การศึกษาปฐมวัยในระบบโรงเรียนส่วนใหญ่จะรับเด็กอายุตั้งแต่ 3 - 5 ปี

2. ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษา ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยหรือระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 1) กล่าวว่า สภาพวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง ได้สร้างความกดดันให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทย ให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม จริยธรรม อีกทั้งรู้เท่าการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ จากผลงานวิจัยทางการแพทย์ พบว่า เด็กปฐมวัยไทย จำนวนมากถึง 1 ใน 6 มีพัฒนาการล่าช้า ไม่สมวัย โดยมีอัตราส่วนเพิ่มขึ้นตามอายุ แสดงว่าเด็กเหล่านี้ขาดโอกาสเรียนรู้และขาดการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม รวมทั้งจำนวนเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาพิเศษ มีเพิ่มขึ้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหา มีการเฝ้าระวังและดำเนินการให้ความช่วยเหลือเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี ทุกกลุ่มตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและศักยภาพของเด็ก

เกียรติขจร ชัยอมฤต (2550 : 12-14) กล่าวถึง ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้ ความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่าเด็กปฐมวัย เป็นวัยเริ่มต้นของชีวิตมนุษย์ และนับเป็นช่วงวัยที่สำคัญที่สุดช่วงหนึ่ง เพราะเป็นวัยของการวางรากฐานและเตรียมตัวเพื่อชีวิต ทั้งยังเป็นช่วงระยะที่เกิดการเรียนรู้มากที่สุดในชีวิตด้วย

จากความสำคัญที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีโอกาสได้รับการพัฒนาทุก ๆ ด้านที่ถูกต้องเหมาะสม ต่อเนื่องเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญต่อการวางรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา

(การศึกษาขั้นพื้นฐาน) และมีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการศึกษา จึงเท่ากับเป็นการเตรียม และสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณภาพให้กับประเทศชาตินั่นเอง

3. วัตถุประสงค์ของการศึกษาปฐมวัย

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาปฐมวัยหรือการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา มีผู้กล่าวไว้ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2546 : 3) กล่าวว่า ผู้รับผิดชอบอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาเด็กปฐมวัยในสถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ส่งเสริมให้เด็กสังกัด สำรวจ สร้างสรรค์ ส่งเสริมสนับสนุน ให้ความรัก ความเข้าใจ ความเอาใจใส่เด็ก เพื่อเป็นพื้นฐานที่ช่วย เตรียมพร้อมให้เด็กประสบผลสำเร็จในการเรียนและในชีวิตของเด็กต่อไป

จากการศึกษาเอกสารที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยหรือระดับ ก่อนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ วางพื้นฐานทาง การศึกษาให้แก่เด็กในระยะเริ่มต้น โดยมุ่งเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้ พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา มีบุคลิกภาพที่ เหมาะสมกับวัย มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และคุณลักษณะตามวัย เพื่อที่จะได้เจริญเติบโตเป็น ทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของประเทศชาติสืบไป

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

1. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

“ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิด ถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและ พัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วย ความรักความเอื้ออาทร และ ความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนา ไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม”

2. หลักการ

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องศึกษา หลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3-5 ปี จะต้องยึด หลักการอบรมเลี้ยงดู ควบคู่กับการให้การศึกษา โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการ ของเด็กทุกคนทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย

อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคล ซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และ ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพและนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคมโดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ สถาบันสังคมอื่น

3. หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีสาระสำคัญ ดังนี้

- 1.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
- 1.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชนสังคมและวัฒนธรรมไทย
- 1.3 พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
- 1.4 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตรประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
- 1.5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนา

4. จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัยความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เมื่อเด็กจบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กจะบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในจุดหมาย 12 ข้อ และในแต่ละช่วงอายุผู้สอนจะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะตามวัยของเด็กด้วย มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะครอบคลุมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

- 1.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
- 1.2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

- 1.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
 - 1.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
 - 1.5 ชื่นชม แสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว รักการออกกำลังกาย
 - 1.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
 - 1.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
 - 1.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
- ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- 1.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
 - 1.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
 - 1.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
 - 1.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

5. คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจจะเกิดขึ้นตามวัยมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถและศักยภาพ หรือช่วยเหลือเด็กได้ทันทั่วถึง ในกรณีที่พัฒนาการของเด็กไม่เป็นไปตามวัย ผู้สอนจำเป็นต้องหาจุดบกพร่องและรีบแก้ไขโดยจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็ก ถ้าเด็กมีพัฒนาการสูงกว่าวัย ผู้สอนควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการเต็มตามศักยภาพคุณลักษณะตามวัยซึ่งเกิดในเด็กวัย 3-5 ปี ตารางที่ 1 มีทั้งส่วนที่นำมาจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และส่วนที่ค้นคว้าเพิ่มให้ ซึ่งผู้สอนสามารถศึกษาจากแหล่งเรียนรู้อื่นๆ เพิ่มเติมได้อีก

ตารางที่ 1 คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3-5 ปี

พัฒนาการ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1. ด้านร่างกาย			
1.1 กล้ามเนื้อใหญ่	<ul style="list-style-type: none"> - รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นด้วยแขนทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดได้ด้วยตนเอง - กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้ - วิ่งตามลำพังได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รับลูกบอลได้ด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ - วิ่งและหยุดได้คล่อง 	<ul style="list-style-type: none"> - รับลูกบอลที่กระดอนจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว - กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง - วิ่งรวดเร็วและหยุดได้ทันที
1.2 กล้ามเนื้อเล็ก	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้ขาดได้ - เขียนรูปร่างกลมตามแบบได้ - ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นตรงตามที่กำหนด - เขียนรูปร่างสี่เหลี่ยมตามแบบได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้กรรไกรตัดกระดาษให้อยู่ในแนวเส้นโค้งตามที่กำหนด - เขียนรูปร่างสามเหลี่ยมตามแบบได้ - ใช้เชือกร้อยวัสดุตามแบบได้ - ใช้กล้ามเนื้อเล็กได้ดีเช่น ตัดกระดาษ เลื้อยผูกเชือกทรงเท้า

พัฒนาการ	อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
1.3 สุขภาพอนามัย		- ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์	- มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์	- มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนักส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์
2. ด้านอารมณ์และจิตใจ				
2.1 การแสดงออกทางด้านอารมณ์		- ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจ และได้คำชมแสดงอารมณ์ตามความรู้สึก	- ชอบทำท่ายผู้ใหญ่ - เริ่มควบคุมอารมณ์ได้บางขณะ	- รักครู / ผู้สอน - ควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น มีเหตุผล
2.2 ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น		- เริ่มรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง - เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนชอบ สนใจ	- รู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง - เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนชอบ สนใจ - เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น	- รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย - รู้จักเลือกเล่นทำงานตามที่ตนชอบ สนใจ และทำได้ - รู้จักชื่นชมในความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
2.3 คุณธรรมและจริยธรรม		- เริ่มแสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง ไม่ทำร้ายผู้อื่นเมื่อไม่พอใจ	- แสดงความรักเพื่อนและสัตว์เลี้ยง ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	- แสดงความรักเด็กที่เล็กกว่าและสัตว์ต่าง ๆ ไม่ทำร้ายผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเสียใจ

พัฒนาการ	อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
2.3 คุณธรรมและ จริยธรรม (ต่อ)		<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มรู้ว่าของสิ่งใดเป็นของตน และสิ่งใดเป็นของผู้อื่น - เริ่มรู้จักเก็บของเล่น - เริ่มรู้จักการรอกอย - เริ่มตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักเก็บของเล่นเข้าที่ - รู้จักการรอกอยอย่างเหมาะสมกับวัย - รู้จักการตัดสินใจในเรื่อง ง่าย ๆ และ เริ่มเรียนรู้ผลที่เกิดขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักจัดเก็บของเล่นเข้าที่ - รู้จักการรอกอยและเข้าแถวตามลำดับ ก่อนหลัง - รู้จักการตัดสินใจ เรื่องง่าย ๆ และ ยอมรับผลที่เกิดขึ้น
3. ด้านสังคม				
3.1 การช่วยเหลือตนเอง		<ul style="list-style-type: none"> - ล้างมือได้ รับประทานอาหาร ได้ด้วยตนเอง - เริ่มรู้จักใช้ห้องน้ำห้องส้วม 	<ul style="list-style-type: none"> - แต่งตัวได้ - รับประทานอาหารได้ ด้วยตนเอง โดย ไม่หก เลอะเทอะ - รู้จักทำความสะอาดหลังจากเข้าห้องน้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> - เลือกเครื่องแต่งกายของตนเองได้ และแต่งตัวได้ - ใช้เครื่องมือ เครื่องใช้ในการ รับประทานอาหารได้ - ทำความสะอาดร่างกายได้
3.2 การอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการมีคุณธรรม จริยธรรม		<ul style="list-style-type: none"> - ชอบเล่นแบบคู่ขนาน - ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง - เริ่มปฏิบัติตามกฎกติกา ง่าย ๆ - รู้จักทำงานที่ได้รับมอบหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นร่วมกับผู้อื่น ได้ - เริ่มช่วยเหลือผู้อื่น - ปฏิบัติตามกฎ กติกาที่ตกลงร่วมกัน - มีความรับผิดชอบงานที่ได้รับ มอบหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นหรือทำงานร่วมกันในกลุ่มย่อยได้ - รู้จักการให้และการรับปฏิบัติตาม กฎระเบียบของสถานศึกษา - ตั้งใจทำงานที่ได้รับมอบหมายจน สำเร็จ

พัฒนาการ	อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
3.3 การอนุรักษ์ วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม		<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มรู้จักแสดงความเคารพ - ทิ้งขยะได้ถูกที่ - ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รู้จักแสดงความเคารพ - ทิ้งขยะให้ถูกที่ - รักษาสิ่งของที่ใช้ร่วมกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - แสดงความเคารพได้เหมาะสมกับโอกาส - ทิ้งขยะได้ถูกที่ - ช่วยดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมรอบตัว
4. ด้านสติปัญญา		<ul style="list-style-type: none"> - ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งง่ายๆ ได้ - บอกชื่อของตนเองได้ - รู้จักใช้คำถาม“อะไร” จีดเขียนเส้นอย่างอิสระได้ - จับคู่สีต่าง ๆ ได้ประมาณ 3 - 4 สี ยังคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้ - จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า - อยากรู้อยากเห็นทุกอย่าง 	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งสอนที่ต่อเนื่องได้ - บอกชื่อนามสกุลตนเองได้ - ชอบถาม “ทำไม” - เขียนภาพ/สัญลักษณ์ ตามความต้องการของตนเองได้ - ชี้และบอกสีได้ ประมาณ 4-6 สี - พูดเกี่ยวกับ “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้” จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ - สำรวจและทดลองเล่นกับของเล่นหรือ 	<ul style="list-style-type: none"> - ฟังแล้วนำมาเล่าถ่ายทอดได้ - บอกชื่อ นามสกุล อายุ ที่อยู่ ตนเองได้ - ชอบถาม “ทำไม” “อย่างไร” “ที่ไหน” - เขียนชื่อ นามสกุลของตนเองตามแบบได้ - บอกและจำแนกสีต่าง ๆ ได้ บอกเวลา “เมื่อวานนี้” “วันนี้” “พรุ่งนี้” จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ - ใช้สิ่งของรอบ ๆ ตัวเป็นสิ่งที่สมมติในการเล่น/บทบาท สมมติตาม

พัฒนาการ	อายุ	อายุ 3 ปี	อายุ 4 ปี	อายุ 5 ปี
4. ด้านสติปัญญา (ต่อ)		<p>รอบตัว</p> <ul style="list-style-type: none"> - วาดภาพตามความพอใจของตน - สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ - เลียนแบบท่าทาง - การเคลื่อนไหวต่าง ๆ - เรียนรู้จากการสังเกต และเลียนแบบผู้อื่น 	<p>สิ่งของต่าง ๆ ตามความคิดของตนได้</p> <ul style="list-style-type: none"> - วาดภาพตามความคิด สร้างสรรค์ - เล่านิทานหรือเรื่องราว ตามจินตนาการได้ - เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิด สร้างสรรค์และจินตนาการได้ - เรียนรู้จากการสังเกต ฟังด้วยตนเอง 	<p>จินตนาการ</p> <ul style="list-style-type: none"> - วาดภาพตามความคิดสร้างสรรค์ของตนได้ เล่านิทาน เล่าสิ่งที่ตนคิดหรือเรื่องราวตามจินตนาการได้ - เคลื่อนไหวท่าทางตามความคิด สร้างสรรค์และจินตนาการได้

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547: 11 – 14)

คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญ ๆ ของเด็กปฐมวัยที่ข้มมากกล่าวข้างต้นนี้เป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องตระหนัก เพราะเด็กในแต่ละช่วงอายุมีลักษณะสำคัญที่เด่นแตกต่างกันไป ถ้าผู้สอนไม่เข้าใจยอมทำให้การพัฒนาเด็กไม่เกิดผลตามจุดหมายของหลักสูตรได้ อาทิ เด็ก 3 ขวบชอบยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง การจัดสื่อ วัสดุให้เด็กวัยนี้ต้องมีเพียงพอที่จะสนองความต้องการ ไม่เกิดการรอคอยนานจนเกินไป หรือเด็ก 3 ขวบต้องการการฝึกกล้ามเนื้อใหญ่เพิ่มขึ้น เนื่องจากร่างกายอยู่ในช่วงที่ต้องพัฒนาทางกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก เริ่มรู้จักใช้พลัง สามารถควบคุมร่างกายได้ การจัดกิจกรรมสามล้อให้เด็ก 3 ขวบ ได้ขี่เล่นจึงเหมาะสมกับวัยหรือเด็ก 4 ขวบชอบทำทนายผู้ใหญ่ซึ่งผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและควรให้เด็กได้รับรู้เรื่องขอบเขตและวินัยในการเล่นอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นพัฒนาการเด็กทุกด้านจึงมีความสำคัญเท่าเทียมกันและเด็กต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในสภาพบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

6. โครงสร้างของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฏิบัติ ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยจึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

ตารางที่ 2 โครงสร้างของหลักสูตรปฐมวัย

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุต่ำกว่า 3 ปี	
	อายุ 3 – 5 ปี	
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
	1. ด้านร่างกาย 2. ด้านอารมณ์และจิตใจ 3. ด้านสังคม 4. ด้านสติปัญญา	1. เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก 2. เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก 3. ธรรมชาติรอบตัว 4. สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุเป็นหลักและอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาล 2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 3 หรือเด็กเล็ก ฯลฯ

ระยะเวลาเรียนใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปีการศึกษา โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษาอาจจัด ในรูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยรวมทั้งต้องสอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

6.1 ประสบการณ์สำคัญ จะช่วยอธิบายให้ผู้สอนเข้าใจว่าเด็กปฐมวัยต้องทำอะไรเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัว อย่างไร และทุกประสบการณ์มีความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ช่วยแนะผู้สอนในการสังเกต สนับสนุน และวางแผนการจัดกิจกรรมให้เด็ก ประสบการณ์สำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมีความสำคัญต่อการสร้างองค์ความรู้ของเด็ก ตัวอย่างเช่น เด็กเข้าใจความหมายของพื้นที่ ระยะ ผ่านประสบการณ์สำคัญการบรรจุและเทออก ดังนั้น ผู้สอนจึงวางแผนจัดกิจกรรมให้เด็กเล่นบรรจุทราย/น้ำลงในภาชนะหรือถ่ายเททราย น้ำออกจากภาชนะต่าง ๆ ขณะเล่นทรายเล่นน้ำ เด็กจะเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญซ้ำแล้วซ้ำอีก มีการปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ ผู้ใหญ่และเด็กอื่น ฯลฯ ผู้สอนที่เข้าใจและเห็นความสำคัญจะยึดประสบการณ์สำคัญเป็นเสมือนเครื่องมือสำหรับการสังเกตพัฒนาการเด็ก แปลการกระทำของเด็ก ช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดสื่อ และช่วยวางแผนกิจกรรมในแต่ละวัน ประสบการณ์สำคัญสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จะครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ

6.1.1 ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสดูแลสุขภาพและสุขอนามัย รักษาความปลอดภัย พัฒนากล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ดังนี้

ตารางที่ 3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย

ประสพการณ์สำคัญ (ด้านร่างกาย)	ตัวอย่างกิจกรรม
<p>การทรงตัวและการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ - การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ - การเคลื่อนไหวพร้อมวัสดุอุปกรณ์ - การเล่นเครื่องเล่นสนาม 	<p>เช่น ตบมือ ผงกศีรษะ ขยิบตา เกาะเก้าอี้ เคลื่อนไหวมือและแขน มือและนิ้วมือ เท้า และปลายเท้าอยู่กับที่ ฯลฯ</p> <p>เช่น คลาน คืบ เดิน วิ่ง กระโดด ควมม้า ก้าว กระโดด เคลื่อนที่ไปข้างหน้า-ข้างหลัง ข้าง ซ้าย-ข้างขวา ฯลฯ</p> <p>เช่น เคลื่อนไหวพร้อมเชือก ผ้าแพร ฯลฯตาม จินตนาการหรือตามคำ บรรยายของผู้สอน ฯลฯ</p> <p>เช่น เล่นปีนป่ายเครื่องเล่น ชี้อักษรยานสามล้อ ฯลฯ</p>
<p>การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส - การเขียนภาพและการเล่นกับสี - การปั้นและประดิษฐ์ สิ่งต่าง ๆ - การต่อของ บรรจุ เท และแยกชิ้นส่วน 	<p>เช่น ร้อยลูกปัด ต่อภาพตัดต่อ ฯลฯ</p> <p>เช่น เขียนภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ เป่าสี ทับสี ฯลฯ</p> <p>เช่น ปั้นดินเหนียว ดินน้ำมัน ประดิษฐ์เศษวัสดุ</p> <p>เช่น เล่นทราย น้ำ ต่อก้อนไม้/บล็อก/พลาสติก สร้างสรรค์ ฯลฯ</p>
<p>การรักษาสุขภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย 	<p>เช่น ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร ทำ ความ สะอาดหลังจากเข้าห้องน้ำ ห้องส้วม รับประทานอาหารกลางวันที่ครบห้าหมู่ การ นอนกลางวัน เล่นอิสระ เล่นเครื่องเล่นสนาม ดูแลรักษาความสะอาดของของเล่น ฯลฯ</p>
<p>การรักษาความปลอดภัย</p> <ul style="list-style-type: none"> - การรักษาความปลอดภัยของตนเอง และผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน 	<p>เช่น เล่นเครื่องเล่นที่ถูกรักษา การระวังรักษาตน ขณะเจ็บป่วยเป็นไข้หวัด ฯลฯ</p>

6.1.2 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส ได้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สุนทรียภาพ ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเองขณะปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ

ประสพการณ์สำคัญ (ด้านอารมณ์และจิตใจ)	ตัวอย่างกิจกรรม
<p>ดนตรี</p> <ul style="list-style-type: none"> - การแสดงปฏิกริยาโต้ตอบเสียงดนตรี - การเล่นเครื่องดนตรีง่าย ๆ - การร้องเพลง <p>สุนทรียภาพ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม - การแสดงออกอย่างสนุกสนานกับเรื่องตลกขำขัน และ เรื่องราว/เหตุการณ์ที่สนุกสนานต่าง ๆ <p>การเล่น</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเล่นอิสระ - การเล่น รายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม - การเล่นในห้องเรียนและนอกห้องเรียน - คุณธรรมจริยธรรม การปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่นับถือ 	<p>เช่น ทำท่าตามจังหวะ เสียงดนตรี ฯลฯ</p> <p>เช่น เล่นเครื่องดนตรีประเภทเคาะ ดี ฯลฯ</p> <p>เช่น ร้องเพลงผัก ผลไม้ เพลงแปร่งพิน ฯลฯ</p> <p>เช่น เขียนภาพตามความคิดสร้างสรรค์ แสดงความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะ ฯลฯ</p> <p>เช่น ฟัง/เล่าเรื่องราว/เหตุการณ์สนุกสนานต่าง ๆ และเล่นบทบาทสมมติ ฯลฯ</p> <p>เช่น เล่นอิสระตามมุมเล่นในห้องเรียน เล่นอิสระกลางแจ้ง ฯลฯ</p> <p>เช่น ทำศิลปะเป็นรายบุคคล หรือแบบร่วมมือ</p> <p>เช่น เล่นเสรี ในมุมเล่นเป็นรายบุคคลหรือกลุ่มย่อย ฯลฯ เช่น เล่นตามมุมเล่นในห้องเรียน เล่นกลางแจ้ง</p> <p>เช่น ไปทำบุญที่วัด มัสยิด โบสถ์ ฯลฯ</p>

6.1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวจากการปฏิบัติ

กิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเรียนรู้ทางสังคม เช่น การเล่น การทำงานกับผู้อื่น การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ฯลฯ ดังนี้

ตารางที่ 5 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม

ประสพการณ์สำคัญ (ด้านสังคม)	ตัวอย่างกิจกรรม
การเรียนรู้ทางสังคม	
- การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง	เช่น แต่งตัว ล้างมือ รับประทานอาหาร ฯลฯ
- การเล่นและการทำงานร่วมกับผู้อื่น	เช่น แบ่งกลุ่ม 2-4 คน ร่วมกัน ประดิษฐ์เศษวัสดุ ฯลฯ
- การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติ	เช่น วางแผนเลือกทำ กิจกรรมศิลปะ ทำงานศิลปะตามที่วางแผนไว้ ฯลฯ
- การมีโอกาสได้รับรู้ความรู้สึก ความสนใจ และความต้องการของตนเองและผู้อื่น	เช่น เลือกทำ กิจกรรมศิลปะตามความสนใจ เลือกมุมเล่นตามความสนใจของตน ฯลฯ
- การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น	เช่น สนทนาอภิปรายเกี่ยวกับเหตุการณ์ในนิทาน แสดงความคิดเห็น/รับฟังความคิดเห็นของเด็กอื่น ฯลฯ
- การแก้ปัญหาในการเล่น	เช่น เล่นเกมการศึกษา แก้ปัญหา/ข้อขัดแย้ง ขณะเล่นอิสระกับเด็กอื่น ฯลฯ
- การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็นไทย	เช่น รดน้ำดำหัว ทำบุญตักบาตรในวันสำคัญ ฯลฯ

6.1.4 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้เรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ผ่านการคิด การใช้ภาษา การสังเกตการจำแนกและเปรียบเทียบจำนวน มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) และเวลา ดังนี้

ตารางที่ 6 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา

ประสพการณ์สำคัญ (ด้านสติปัญญา)	ตัวอย่างกิจกรรม
<p>การคิด</p> <ul style="list-style-type: none"> - การรู้จักสิ่งต่าง ๆ ด้วยการมอง ฟัง สัมผัส ชิมรสและดมกลิ่น - การเลียนแบบการกระทำ และเสียงต่าง ๆ - การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่าง ๆ กับสิ่งของหรือสถานที่จริง - การรับรู้ และแสดงความรู้สึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่นและผลงาน - การแสดงความคิดสร้างสรรค์ผ่านสื่อวัสดุต่าง ๆ <p>การใช้ภาษา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การแสดงความรู้สึกด้วยคำพูด - การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับประสพการณ์ของตนเองหรือเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง - การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ - การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน - การเขียนในหลายรูปแบบผ่านประสพการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก เขียนภาพ เขียนขีดเขียนคล้ายตัวอักษร เขียนเหมือนสัญลักษณ์เขียนชื่อตนเอง - การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่าน 	<p>เช่น ชิมรสผลไม้ สัมผัสผิว วัตถุเรียบ-ขรุขระ ฯลฯ</p> <p>เช่น เคลื่อนไหวเลียนแบบท่าทางสัตว์ชนิดต่าง ๆ บุคคลที่ชอบเลียนเสียงสัตว์ ฯลฯ</p> <p>เช่น ใช้นิ้วล็อกก่อสร้างเป็นสวนสัตว์หลังจากไปทัศนศึกษาที่สวนสัตว์ ปั่นดินเป็นตัวสัตว์ต่าง ๆ ฯลฯ</p> <p>เช่น เขียนภาพระบายสี ปั่นดิน ฯลฯ</p> <p>เช่น ประดิษฐ์เศษวัสดุ เคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้วัสดุประกอบ ฯลฯ</p> <p>เช่น ให้เด็กพูดแสดงความรู้สึก ความคิดเห็น ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ฯลฯ</p> <p>เช่น ให้เด็กเล่น/ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ฯลฯ</p> <p>เช่น ให้เด็กอธิบายสิ่งต่างๆที่ตนสนใจหรือสิ่งที่คิด ฯลฯ</p> <p>เช่น ฟังนิทาน/เรื่องราวต่างๆ/คำคล้องจอง/คำกลอน ฯลฯ</p> <p>เช่น เขียนภาพ เขียนชื่อตนเอง เขียนบัตรอวยพรเขียนภาพนิทาน/เรื่องนิทาน ฯลฯ</p> <p>เช่น อ่านนิทาน อ่านป้ายและสัญลักษณ์ที่เด็กสนใจอ่านนิทานให้เพื่อนฟัง ฯลฯ</p>

ประสบการณ์สำคัญ (ด้านสติปัญญา)	ตัวอย่างกิจกรรม
<p>ประสบการณ์ที่สื่อความหมายต่อเด็ก อ่าน ภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน/ เรื่องราวที่สนใจ</p> <p>การสังเกต การจำแนกและเปรียบเทียบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การสำรวจและอธิบายความเหมือน ความต่างของสิ่งต่าง ๆ - การจับคู่ การจำแนก และการจัดกลุ่ม - การเปรียบเทียบ - การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ - การคาดคะเนสิ่งต่าง ๆ - การตั้งสมมติฐาน - การทดลองสิ่งต่าง ๆ - การสืบค้นข้อมูล - การใช้หรืออธิบายสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 	<p>เช่น สำรวจวัตถุสิ่งของต่าง ๆ และสนทนา เกี่ยวกับลักษณะของวัตถุสิ่งของนั้น ๆ เก็บรวบรวมวัตถุสิ่งต่าง ๆ ที่สนใจและสนทนา ร่วมกัน ฯลฯ</p> <p>เช่น จับคู่ความเหมือนความต่างของสิ่งต่าง ๆ จำแนกชนิด ของผัก/ผลไม้/เครื่องใช้ต่าง ๆ ฯลฯ</p> <p>เช่น ใช้วัตถุของจริงเปรียบเทียบยาว-สั้น ฯลฯ</p> <p>เช่น เรียงลำดับขนาดลูกบอล เรียงลำดับ ขนาดดินสอ ฯลฯ</p> <p>เช่น คาดคะเนชื่อเรื่องนิทาน ฯลฯ</p> <p>เช่น ตั้งสมมติฐานก่อนทดลอง จม-ลอย ฯลฯ เช่น จม-ลอย แม่เหล็กกับวัตถุต่างๆ หนัก-เบา การปลูกพืช ฯลฯ</p> <p>เช่น ให้เด็กออกไปศึกษานอกสถานที่ สัมภาษณ์บุคคลต่าง ๆ</p> <p>เช่น ให้เด็กสำรวจก้อนไม้รูปทรงต่าง ๆ และ นำมาก่อสร้าง เป็นเก้าอี้ โต๊ะ โทรศัพท์ สิ่งต่าง ๆ ฯลฯ</p>
<p>จำนวน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน - การนับสิ่งต่าง ๆ 	<p>เช่น จัดสื่อวัสดุของจริงให้เด็กเปรียบเทียบ จำนวนประกอบอาหาร ชั่ง ตวงส่วนผสม</p> <p>เช่น นับจาน/ชาม นับถ้วย รวบรวมสิ่งต่าง ๆ</p>

ประสบการณ์สำคัญ (ด้านสติปัญญา)	ตัวอย่างกิจกรรม
<ul style="list-style-type: none"> - การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง - การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณมิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ระยะ) - การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุ และการเทออก - การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่าง ๆ กัน - การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน - การอธิบายในเรื่องทิศทาง การเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่าง ๆ - การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย และรูปภาพ <p>เวลา</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำ โดยสัญญาณ - การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ ฯลฯ - การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ - การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู 	<p>และนับจำนวน</p> <p>เช่น จับคู่ถ้วยกับจานรอง ช้อนกับส้อม แผ่นรองปั้นกับดิน</p> <p>เช่น จัดสื่อ อุปกรณ์ให้เด็กเล่น นับจำนวนเพิ่มขึ้นหรือลดลง</p> <p>เช่น เล่นทราย น้ำ ก่อสร้างบล็อก ฯลฯ</p> <p>เช่น ให้เด็กเล่นปีนป่ายเครื่องเล่นสนาม ลอดอุโมงค์ และสนทนากับเด็กเกี่ยวกับพื้นที่/ระยะจากมุมมองต่าง ๆ ฯลฯ</p> <p>เช่น สำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่คุ้นเคยและอธิบายตำแหน่งที่อยู่ของสิ่งนั้น ๆ ฯลฯ</p> <p>เช่น เล่นสำรวจสถานที่ที่คุ้นเคยและอธิบายถึงทิศทาง ระยะทางของสถานที่นั้น ๆ ฯลฯ</p> <p>เช่น ให้เด็กเขียนภาพด้วยสีเทียน สีน้ำ ดูนั่งสื่อภาพกับเด็ก</p> <p>เช่น เคลื่อนไหวเร็ว – ช้าและหยุดตามจังหวะสัญญาณ ทดลองขี่จักรยานสามล้อ และหยุดตามสัญญาณ ฯลฯ</p> <p>เช่น เชื่อมโยงระยะเวลากับการกระทำ และเหตุการณ์ต่าง ๆ ทบทวนกิจวัตรประจำวันที่ทำ ฯลฯ</p> <p>เช่น ให้เด็กทำกิจกรรมประจำวันตามลำดับอย่างสม่ำเสมอ ทุกวัน เล่นเกมเรียงลำดับเหตุการณ์</p> <p>เช่น สังเกตอากาศแต่ละวัน สนทนาเกี่ยวกับสภาพอากาศ</p>

สาระที่ควรเรียนรู้ สาระในส่วนนี้กำหนดเฉพาะหัวข้อไม่มีรายละเอียดทั้งนี้เพื่อ ประสงค์จะให้ผู้สอนสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ ความสนใจของเด็ก อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้โดยคำนึงถึงประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก ผู้สอนสามารถนำสาระที่ควรเรียนรู้มาบูรณาการ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ง่ายต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้มิได้ประสงค์ให้เด็กท่องจำเนื้อหา แต่ต้องการให้เด็กเกิดแนวคิดหลังจากนำ สาระการเรียนรู้นั้น ๆ มาจัดประสบการณ์ให้เด็กเพื่อให้บรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ สาระที่ควรเรียนรู้ยังใช้เป็นแนวทางช่วยผู้สอนกำหนดรายละเอียดและความยากง่ายของเนื้อหา ให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก สาระที่ควรเรียนรู้ประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก ดังนี้

6.2 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตาของตน รู้จักอวัยวะต่าง ๆ และวิธีระมัดระวังร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขอนามัยที่ดี เรียนรู้ที่จะเล่น และทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียวหรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี ทั้งนี้ เมื่อเด็กมีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเองแล้ว เด็ก ควรจะเกิดแนวคิดดังนี้

6.2.1 ฉันมีชื่อตั้งแต่เกิด ฉันมีเสียง รูปร่างหน้าตาไม่เหมือนใคร ฉันภูมิใจ ที่เป็นตัวฉันเอง เป็นคนไทยที่ดี มีมารยาท มีวินัย รู้จักแบ่งปัน ทำ สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น แต่งตัว แปรงฟัน รับประทานอาหาร ฯลฯ ฉันมีอวัยวะต่าง ๆ เช่น ตา หู จมูก ปาก ขา มือ นิ้ว มือ นิ้วเท้า ฯลฯ และ ฉันรู้จักวิธีรักษาร่างกายให้สะอาด ปลอดภัย มีสุขภาพดี

6.2.2 ฉันต้องรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ออกกำลังกาย และ พักผ่อน เพื่อให้ร่างกายเจริญเติบโต

6.2.3 ฉันเรียนรู้ข้อตกลงต่าง ๆ รู้จักระมัดระวังรักษาความปลอดภัยของ ตนเองและผู้อื่นเมื่อทำงาน เล่นคนเดียว และเล่นกับผู้อื่น

6.2.4 ฉันอาจรู้สึกดีใจ เสียใจ โกรธ เหนื่อย หรืออื่น ๆ แต่ฉันเรียนรู้ที่จะ แสดงความรู้สึกในทางที่ดี และเมื่อฉันแสดงความคิดเห็น หรือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความคิดของ ตนเอง แสดงว่าฉันมีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดของฉันเป็นสิ่งสำคัญ แต่คนอื่นก็มีความคิดที่ ดีเหมือนฉันเช่นกัน

6.3 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาสรู้จัก และรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้องกับ

หรือมีโอกาสใกล้ชิดและมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เมื่อเด็กมีโอกาสเรียนรู้แล้วเด็กควรเกิดแนวคิด ดังนี้

6.3.1 ทุกคนในครอบครัวของมันเป็นบุคคลสำคัญ ต้องการที่อยู่อาศัย อาหาร เสื้อผ้า และยารักษาโรค รวมทั้งต้องการความรัก ความเอื้ออาทร ช่วยดูแลซึ่งกันและกัน ช่วยกันทำงานและปฏิบัติตามข้อตกลงภายในครอบครัว ฉันต้องเคารพ เชื่อฟังพ่อแม่และผู้ใหญ่ ในครอบครัว ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะ ครอบครัวของฉันมีวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันเกิดของบุคคลในครอบครัว วันทำบุญบ้าน ฯลฯ ฉันภูมิใจในครอบครัวของฉัน

6.3.2 สถานศึกษาของฉันมีชื่อ เป็นสถานที่ที่เด็กๆมาทำกิจกรรมร่วมกัน และทำให้ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากมาย สถานศึกษาของฉันมีคนอยู่ร่วมกันหลายคน ทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบ ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ช่วยกันรักษาความสะอาดและทรัพย์สินสมบัติของ สถานศึกษาส่วนครุรักฉันและเอาใจใส่ดูแลเด็กทุกคน เวลาทำกิจกรรมฉันและเพื่อนจะช่วยกันคิด ช่วยกันทำรับฟังความคิดเห็น และรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน

6.3.3 ท้องถิ่นของฉันมีสถานที่ บุคคล แหล่งวิทยากร แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สำคัญ คนในท้องถิ่นที่ฉันอาศัยอยู่มีอาชีพที่หลากหลาย เช่น ครู แพทย์ ทหาร ตำรวจ ช่างนา ช่างสวน พ่อค้า แม่ค้า ฯลฯ ท้องถิ่นของฉันมีวันสำคัญของตนเอง ซึ่งจะมีการปฏิบัติกิจกรรมที่แตกต่างกันไป

6.3.4 ฉันเป็นคนไทย มีวันสำคัญของชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีหลายอย่าง ฉันและเพื่อนนับถือศาสนา หรือมีความเชื่อที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ ศาสนาทุกศาสนาสอนให้ทุกคนเป็นคนดี ฉันภูมิใจที่ฉันเป็นคนไทย

6.4 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งมีชีวิตที่เป็นต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน ฯลฯ แนวคิดที่ควรให้เกิดหลังจากเด็กเรียนรู้ธรรมชาติรอบตัว มีดังนี้

6.4.1 ธรรมชาติรอบตัวฉันมีทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิต ต้องการอากาศ แสงแดด น้ำและอาหารเพื่อเจริญเติบโต สิ่งมีชีวิตสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ลักษณะอากาศ ฤดูกาล และยังต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สำหรับสิ่งไม่มีชีวิต เช่น น้ำ หิน ดิน ทราย ฯลฯ มีรูปร่าง สี ประโยชน์ และโทษต่างกัน

6.4.2 ลักษณะอากาศรอบตัวแต่ละวันอาจเหมือนหรือแตกต่างกันได้ บางครั้งฉันทายลักษณะอากาศได้จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น เมฆ ท้องฟ้า ลม ฯลฯ ในเวลา

กลางวันเป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นจนดวงอาทิตย์ตก คนส่วนใหญ่จะตื่นและทำงาน ส่วนฉันไปโรงเรียนหรือเล่น เวลากลางคืนเป็นช่วงเวลาที่ดวงอาทิตย์ตกจนดวงอาทิตย์ขึ้น ฉันและคนส่วนใหญ่จะนอนพักผ่อนตอนกลางคืน

6.4.3 สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติรอบตัวฉัน เช่น ต้นไม้ สัตว์ น้ำ ดิน หิน ทราย อากาศ ฯลฯ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตต้องได้รับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นรอบ ๆ ตัวฉัน เช่น บ้านอยู่อาศัย ถนนหนทาง สวนสาธารณะ สถานที่ต่าง ๆ ฯลฯ เป็น สิ่งที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ทุกคนรวมทั้งฉันช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรักษาธรรมชาติสมบัติโดยไม่ทำลายและบำรุงรักษาให้ดีขึ้นได้

6.5 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้จักสิ่งของเครื่องใช้ยานพาหนะและการสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันของเด็ก ทั้งนี้เมื่อเด็กมีโอกาสเรียนรู้แล้ว เด็กควรเกิดแนวคิด ดังนี้

6.5.1 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวฉันส่วนใหญ่มีสี ยกเว้นกระจกใส พลาสติกใส น้ำบริสุทธิ์ อากาศบริสุทธิ์ ฉันเห็นสีต่าง ๆ ด้วยตา แสงสว่างช่วยให้ฉันมองเห็นสี สีมีอยู่ทุกหนทุกแห่งที่ฉันสามารถเห็น ตามดอกไม้ เสื้อผ้า อาหาร รถยนต์ และอื่น ๆ สีที่ฉันเห็นมีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น แดง เหลือง น้ำเงิน ฯลฯ สีแต่ละสีทำให้เกิดความรู้สึกต่างกัน สีบางสีสามารถใช้เป็นสัญญาณ หรือสัญลักษณ์สื่อสารกันได้

6.5.2 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวฉันมีชื่อ ลักษณะต่าง ๆ กัน สามารถแบ่งตามประเภทชนิด ขนาด สี รูปร่าง พื้นผิว วัสดุ รูปเรขาคณิต ฯลฯ

6.5.3 การนับสิ่งต่าง ๆ ทำให้ฉันรู้จำนวนสิ่งของ และจำนวนนับนั้นเพิ่มหรือลดได้ ฉันเปรียบเทียบสิ่งของต่าง ๆ ตามขนาด จำนวน น้ำหนัก และจัดเรียงลำดับสิ่งของต่าง ๆ ตามขนาด ตำแหน่ง ลักษณะที่ตั้งได้

6.5.4 คนเราใช้ตัวเลขในชีวิตประจำวัน เช่น เงิน โทรศัพท์ บ้านเลขที่ ฯลฯ ฉันรวบรวมข้อมูลง่าย ๆ นำมาถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้โดยนำเสนอด้วย รูปภาพ แผนภูมิ แผนผังแผนที่ ฯลฯ

6.5.5 สิ่งที่ช่วยฉันในการชั่ง ตวง วัด มีหลายอย่าง เช่น เครื่องชั่ง ไม้บรรทัดสายวัด ถ้วยตวง ช้อนตวง เชือก วัสดุ สิ่งของอื่น ๆ บางอย่างฉันอาจใช้การคาดคะเนหรือกะประมาณ

6.5.6 เครื่องมือเครื่องใช้มีหลายชนิดและหลายประเภท เช่น เครื่องใช้ในการทำสวน การก่อสร้าง เครื่องใช้ภายในบ้าน ฯลฯ คนเราใช้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ช่วย

อำนวยความสะดวกในการทำงาน แต่ขณะเดียวกันต้องระมัดระวังในเวลาใช้เพราะอาจเกิดอันตรายและเกิดความเสียหายได้ถ้าใช้ผิดวิธีหรือใช้ผิดประเภท เมื่อใช้แล้วควรทำความสะอาดและเก็บเข้าที่ให้เรียบร้อย

6.5.7 ฉันทันเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่หนึ่งได้ด้วยการเดินหรือใช้

ยานพาหนะพาหนะบางอย่างที่ฉันทันเห็นเคลื่อนที่ได้โดยการใช้เครื่องยนต์ ลม ไฟฟ้า หรือคนเป็นผู้ทำให้เคลื่อนที่คนเราเดินทางหรือขนส่งได้ทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ พาหนะที่ใช้เดินทาง เช่น รถยนต์ รถเมล์ รถไฟ เครื่องบิน เรือ ฯลฯ ผู้ขับจะต้องได้รับใบอนุญาตขับขี่และทำตามกฎจราจรเพื่อความปลอดภัยของทุกคน และฉันทันต้องเดินบนทางเท้า ข้ามถนนตรงทางม้าลาย สะพานลอย หรือตรงที่มีสัญญาณไฟ เพื่อความปลอดภัยและต้องระมัดระวังเวลาข้าม

6.5.8 ฉันทันติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ ได้หลายวิธี เช่น โดยการไปมาหา

สู่โทรศัพท์ โทรเลข จดหมาย จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ และทราบข่าวความเคลื่อนไหวต่าง ๆ รอบตัวด้วยการสนทนา ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และอ่านหนังสือ หนังสือเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกไปยังผู้อ่าน ถ้าฉันทันชอบอ่านหนังสือ ฉันทันก็จะมีความรู้ความคิดมากขึ้น ฉันทันใช้ภาษาทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อการสื่อความหมายในชีวิตประจำวัน

7. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา เป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษาที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาทุกด้านหลักสูตรสถานศึกษา จึงประกอบด้วยมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผน หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง และเพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของทุกคนในสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์) เพื่อนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อ พัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 31 – 49)

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

7.1 ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

7.2 ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางจัดทำตามหัวข้อ ดังนี้

7.2.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย

7.2.2 โครงสร้างหลักสูตร

7.2.3 การจัดประสบการณ์

7.2.4 การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

7.2.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้

7.2.6 การประเมินพัฒนาการ

7.2.7 การบริหารจัดการหลักสูตร

ตรวจสอบหลักสูตรของสถานศึกษาปฐมวัย เมื่อสถานศึกษาดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเสร็จแล้ว ควรกำหนดให้มีการประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ อาจให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาปฐมวัยตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร องค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรที่จัดทำแล้วประเมิน ระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรเพื่อตรวจสอบว่านำไปใช้ได้ดีเพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขเรื่องใดและประเมินหลังการใช้หลักสูตรครบแต่ละช่วงอายุ 3 ปี 4 ปี เพื่อสรุปผลหลักสูตรที่จัดทำและจะได้ปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

8. การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย 3-5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เกิดการเรียนรู้ได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกกิจกรรมแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน แต่ทั้งนี้ประสบการณ์ที่จัดจะต้องครอบคลุมประสบการณ์สำคัญที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และควรยืดหยุ่นให้มีสาระที่ควรเรียนรู้ที่เด็กสนใจและสาระที่ควรเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนด เมื่อเด็กได้รับประสบการณ์สำคัญและทำกิจกรรมในแต่ละหัวเรื่องแล้ว เด็กควรเกิดแนวคิดตามที่ได้เสนอแนะในหลักสูตรสำหรับการ นำแนวคิดจากนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ในการจัดประสบการณ์ ผู้สอนต้องทำความเข้าใจนวัตกรรมนั้น ๆ แต่ละนวัตกรรมจะมีจุดเด่นของตนเอง แต่โดยภาพรวมแล้ว นวัตกรรมส่วนใหญ่จะยึดเด็กเป็นสำคัญ การลงมือปฏิบัติจริงด้วยตัวเด็กจะเป็นหัวใจสำคัญใน

แต่ละนวัตกรรมต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของนวัตกรรมที่เข้ามามีบทบาทในสถานศึกษาปฐมวัย ผู้สอนระดับปฐมวัยต้องศึกษาและทำความเข้าใจในหลักการจัดประสบการณ์ แนวการจัด ประสบการณ์ และรูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน เพื่อนำหลักสูตรลงสู่การปฏิบัติดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 : 50 – 66)

8.1 หลักการจัดประสบการณ์ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้กำหนดหลักการจัดประสบการณ์ไว้ดังนี้

8.1.1 จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง

8.1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่

8.1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนาโดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต

8.1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

8.1.5 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

8.2 แนวทางการจัดประสบการณ์ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้ให้แนวทางการจัดประสบการณ์ คือ

8.2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

8.2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้คือ เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลองและคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

8.2.3 จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

8.2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่มคิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิดโดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

8.2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

8.2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

8.2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

8.2.8 จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้าและประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

8.2.9 ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ทั้งการวางแผนการสนับสนุนสื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

8.2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำข้อมูลที่ได้มาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

8.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ทั้งผู้สอนและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมมีหลักการจัดและขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

8.3.1 หลักการจัดกิจกรรมประจำวัน

1) กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวันและยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก เช่น วัย 3 ขวบ มีความสนใจช่วงสั้นประมาณ 8 นาทีวัย 4 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 12 นาทีวัย 5 ขวบ มีความสนใจอยู่ได้ประมาณ 15 นาที

2) กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า 20 นาที

3) กิจกรรมที่เด็กมีอิสระเลือกเล่นเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้ง ฯลฯ ใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

4) กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในและนอกห้อง

5) กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้สอนเป็นผู้ริเริ่ม และกิจกรรม

ที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภททั้งนี้กิจกรรมที่ต้องออกกำลังกายควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ต้องออกกำลังมากนัก เพื่อเด็กจะได้ไม่เหนื่อยเกินไป

8.3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน การเลือกกิจกรรมที่จะนำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้

1) การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยวะต่าง ๆ จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

2) การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือและตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เด็กได้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว ฯลฯ

3) การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบซื้อสัตย์ ประหยัด เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อ แบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยและศาสนาที่นับถือ จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่นให้เด็กได้มีโอกาสตัดสินใจเลือก ได้รับการตอบสนองตามความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสเอื้ออำนวย

4) การพัฒนาสังคมนิสัย เพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น จึงควรจัดให้เด็กได้ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น รับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่าย ทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกาข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ ฯลฯ

5) การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนกเปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนาอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชิญวิทยากรมาพูดคุยกับเด็ก ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทดลอง ศึกษานอกสถานที่ ประกอบอาหาร หรือจัดให้เด็กได้เล่นเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับวัยอย่างหลากหลาย ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

6) การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ภาษาสื่อสาร ถ่ายทอด ความรู้สึก ความนึกคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์ จึงควรจัดกิจกรรม ทางภาษาให้มีความหลากหลายในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการ อ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัด กิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

7) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กได้ พัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกและเห็นความสวยงามของสิ่งของ ต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรีเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหวและจังหวะตาม จินตนาการ ให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ อย่างอิสระตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของเด็ก เล่น บทบาทสมมติในมุมเล่นต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้รูปทรงต่าง ๆ ฯลฯ

8.3.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดตารางกิจกรรมประจำวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงานและสภาพชุมชน ผู้สอนต้อง คำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน สัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ตารางที่ 7 สัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน

รายการการพัฒนา	อายุ 3 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ 4 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)	อายุ 5 ปี ชั่วโมง : วัน (ประมาณ)
1. การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน	3	2 ½	2 ¼
2. การเล่นเสรี	1	1	1
3. การคิดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1	1	1
4. กิจกรรมด้านสังคม (การทำงานร่วมกับผู้อื่น)	½	¾	¾
5. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	¾	¾	¾
6. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยผู้สอน	¾	1	1
เวลาโดยประมาณ	7	7	7

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 55)

หมายเหตุ 1. สัดส่วนของเวลาในแต่ละวันที่เสนอไว้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับผู้สอนและสภาพการณ์ โดยยึดหลักภารกิจกรมประจำวันประกอบ

2. ตัวอย่างข้อรายการการพัฒนาที่นำเสนอให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาขั้นแรกที่จะช่วยให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเด็กช่วงอายุ 3 ปี ต้องใช้เวลาในการทำกิจวัตรประจำวันมากและเมื่อเด็กอายุมากขึ้นเวลาที่ให้จะน้อยลงเพราะเด็กเกิดทักษะการช่วยเหลือตนเอง แต่กิจกรรมด้านสังคมเด็กที่อายุน้อยยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นการให้เวลาในช่วงอายุ 3 ปี จึงให้เวลาน้อยและจะเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุมาก

3. การเล่นเสรีเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย ช่วยฝึกเด็กให้รู้จักเลือกตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ในแต่ละวัน เด็กทุกวัยควรมีโอกาสเล่นเสรี 1 ชั่วโมง/วัน

4. กิจกรรมที่ต้องวางแผนโดยผู้สอน จะช่วยให้เกิดทักษะหรือความคิดรวบยอดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่น ผู้สอนต้องการให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับผลไม้ ซึ่งผู้สอนต้องวางแผนกิจกรรมล่วงหน้า เวลาที่ใช้ในแต่ละวันที่กำหนดไว้ 45 นาที ในเด็กอายุ 3 ปี มิได้หมายความว่าผู้สอนสอนต่อเนื่อง 45 นาที ใน 1 กิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด ผู้สอนต้องพิจารณาว่าเด็กมีช่วงความสนใจสั้น จะต้องจัดแบ่งเวลาหลายช่วงให้เหมาะสมกับเด็กและเวลาที่เหลือ เด็กอาจถูกสอนความคิดรวบยอดเรื่องผลไม้ในกิจกรรมอื่น ๆ

ตารางกิจกรรมประจำวันต่อไปนี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปปรับใช้ได้หรือนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมและสถานศึกษา

ตารางที่ 8 การจัดกิจกรรมประจำวัน

แบบที่ 1	แบบที่ 2
08.00-08.30 รับเด็ก	08.30-09.00 รับเด็ก เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.30-08.45 เคารพธงชาติ สวดมนต์	09.00-09.30 กิจกรรมดนตรีและจังหวะ
08.45-09.00 ตรวจสุขภาพ ไปห้องน้ำ	09.30-10.30 กิจกรรมเสรี
09.00-09.20 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	10.30-10.40 พัก (รับประทานอาหารว่างเช้า)
09.20-10.20 กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่น	10.40-11.20 กิจกรรมกลางแจ้ง
10.20-10.30 พัก (ของว่างเช้า)	11.20-11.30 พัก (ล้างมือ ล้างเท้า)

แบบที่ 1	แบบที่ 2
10.30-10.45 กิจกรรมในวงกลม	11.30-11.50 กิจกรรมเสริมประสบการณ์
10.45-11.30 กิจกรรมกลางแจ้ง	11.50-13.00 พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
11.30-12.00 พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)	13.00-15.00 นอนพักผ่อน
12.00-14.00 นอนพักผ่อน	15.00-15.10 เก็บที่นอน ล้างหน้า
14.00-14.20 เก็บที่นอน ล้างหน้า	15.10-15.30 พัก (รับประทานอาหารว่างบ่าย)
14.20-14.30 พัก (ของว่างบ่าย)	15.30-15.50 เล่นิทาน
14.30-14.50 เกมการศึกษา	15.50-16.00 เตรียมตัวกลับบ้าน
14.50-15.00 เตรียมตัวกลับบ้าน	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 56)

หมายเหตุ กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน

9. การเขียนแผนการจัดประสบการณ์

การสอนในระดับปฐมวัยนั้น ไม่สอนเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบกิจกรรม บูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ดังนั้นการจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้าน บรรลุจุดหมายตามหลักสูตรนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการจัดประสบการณ์และรู้หลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2547 : 67-73)

9.1 จุดประสงค์ของการเขียนแผนการจัดประสบการณ์

9.1.1 เพื่อให้ผู้สอนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

9.1.2 เพื่อให้ผู้สอนนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันให้บรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้

9.2 การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนควรดำเนินตามขั้นตอน ต่อไปนี้

9.2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และ เอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ควรศึกษาเอกสาร

ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ข้อมูลพัฒนาการเด็ก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้น

9.2.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะพึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 – 5 ปี ผู้สอนต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 - 5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาสาระการเรียนรู้

9.2.3 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาใน ส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญและส่วนที่เป็นสาระที่ควรเรียนรู้ โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์และเลือกนำมากำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์

9.2.4 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องกำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิดจากนวัตกรรมที่ผู้สอนต้องการให้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยมใช้จัดประสบการณ์ ในระดับปฐมวัย คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยการจัดประสบการณ์ตามความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประกอบ ทั้งนี้สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

9.2.5 เขียนแผนการจัดประสบการณ์ ผู้สอนควรพิจารณาเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่ผู้สอนนำไปใช้ได้จริง และเกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยที่ผู้สอนรับผิดชอบ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

10. การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 – 5 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุงวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตรการประเมินพัฒนาการควรยึดหลัก ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2547 : 84 – 96)

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสมและควรใช้กับเด็กอายุ 3 – 5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่าง มีระบบ

10.1 ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ การประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยจะต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

10.1.1 ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จึงจะทำให้ดำเนินการประเมินพัฒนาการได้อย่างถูกต้องและตรงกับความเป็นจริง

10.1.2 วางแผนเลือกใช้วิธีการและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึกและประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมเหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมเด็ก การบันทึกรายวันเหมาะกับการบันทึกกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนทุกวัน การบันทึกการเลือกของเด็กเหมาะสมสำหรับใช้บันทึกลักษณะเฉพาะหรือพฤติกรรมที่เด็กมีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ

10.1.3 ดำเนินการประเมินและบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผนและเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมินและบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึกจะต้องอ่านคู่มือหรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือและบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

10.1.4 ประเมินและสรุป การประเมินและสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้งมิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้ ผลการประเมินดูได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมินและบันทึกพัฒนาการ เช่น ประเมินการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กอายุ 3 ปี ปรากฏว่ายังเดินขึ้นบันไดสลับเท้าไม่ได้ก็ต้องมาตีความว่ากำลังขาของเด็กยังมีไม่พอที่จะเดินสลับเท้าขึ้นบันได อาจสรุปได้ว่าพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่แข็งแรงเหมาะสมกับวัยของเด็กยังมีไม่พอที่จะเดินสลับเท้าขึ้นบันได อาจสรุปได้ว่าพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่แข็งแรงเหมาะสมกับวัยต้องจัดกิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ส่วนขาต่อไป

10.1.5 รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมินและสรุปพัฒนาการของเด็กแล้ว ผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใดสำหรับรายงาน เช่น ต้องรายงานผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อให้ทราบว่า

กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างไร เป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้วางแผนช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามความต้องการต่อไป โดยสถานศึกษาจะมีสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนใช้สมุดรายงานนั้นเป็นเครื่องมือหรือแบบรายงานผู้ปกครองได้ และถ้าผู้สอนมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาการเด็กก็อาจจะเขียนเพิ่มเติมลงไป ในสมุดรายงาน และต้องคำนึงไว้เสมอ ไม่ว่าจะใช้แบบรายงานใด ข้อมูลควรจะมี ความหมายเกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญ การบันทึกข้อความลงในสมุดรายงานประจำตัวเด็กผู้สอนควรใช้ภาษาในทางสร้างสรรค์มากกว่าในทางลบ

10.1.6 การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ผู้สอนจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาสถานศึกษาขอพบคุณ สำหรับความร่วมมือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็กพูดคุยด้วยตนเองหรือโทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองและต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการพัฒนาเด็กของตน

10.1.7 การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จากสถานศึกษาไปสู่บ้านและจากบ้านมายังสถานศึกษา กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวเด็กซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเด็กทุกคนได้เป็นอย่างดี สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา ได้แก่ การสนทนาด้วยตนเอง ทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น เช่น ป้ายติดประกาศ วารสาร ข่าวสาร ผู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เล่านิทาน ร้องเพลง และอ่านหนังสือให้เด็กฟังช่วยในเวลาเด็กทำกิจกรรมเสรี ช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่น ๆ อีกมากมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

10.2 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก ในการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแต่ละครั้ง ควรใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังต่อไปนี้

10.2.1 การสังเกตและการบันทึก การสังเกต มีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่งคือ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้นและผู้สอนจดบันทึกไว้ การสังเกตเป็นวิธีการที่ผู้สอนใช้

10.2.2 การสนทนา สามารถใช้การสนทนาได้ทั้งเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อประเมินความสามารถในการแสดงความคิดเห็นและพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็ก และบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรมหรือบันทึกประจำวัน

10.2.3 การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคลและควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตอบอย่างอิสระ จะทำให้ผู้สอนสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็กและค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

10.2.4 การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน (Portfolio) ซึ่งเป็นวิธีรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็กโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน แสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมเครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถามผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย เป็นต้น เอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อผู้สอนจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง การเก็บผลงานของเด็กจะไม่ถือว่าเป็นการประเมินผล ถ้างานแต่ละชิ้นถูกรวบรวมไว้โดยไม่ได้รับการประเมินจากผู้สอนและไม่มีการนำผลมาปรับปรุงพัฒนาเด็กหรือปรับปรุงการสอนของผู้สอน ดังนั้น จึงเป็นแต่การเก็บสะสมผลงานเท่านั้น เช่น แฟ้มผลงานขีดเขียน งานศิลปะ จะเป็นเพียงแค่แฟ้มผลงานเด็กถ้าไม่มีการประเมินแฟ้มผลงานนี้ จะเป็นเครื่องมือ การประเมินต่อเมื่องานที่สะสมแต่ละชิ้นถูกใช้ในการบ่งบอกความก้าวหน้า ความต้องการของเด็ก และเป็นการเก็บสะสมอย่างต่อเนื่องที่สร้างสรรค์โดยผู้สอนและเด็ก ผู้สอนสามารถใช้แฟ้มผลงานอย่างมีคุณค่าสื่อสารกับผู้ปกครองเพราะการเก็บผลงานเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในแฟ้มผลงานเป็นข้อมูลให้ผู้ปกครองสามารถเปรียบเทียบความก้าวหน้าที่ถูกของตนมีเพิ่มขึ้นจากผลงานชิ้นแรกกับชิ้นต่อ ๆ มา ข้อมูลในแฟ้มผลงานประกอบด้วยตัวอย่างผลงานการเขียน การอ่าน และข้อมูลบางประการของเด็กที่ผู้สอนเป็นผู้บันทึก เช่น จำนวนเล่มของหนังสือที่เด็กอ่าน ความถี่ของการเลือกอ่านที่มุมหนังสือในช่วงเวลาเลือกเสรีการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ ทักษะคิด เป็นต้น ข้อมูล

เหล่านี้จะสะท้อนภาพของความมั่งคั่งในเด็กแต่ละคน ได้ชัดเจนว่า การประเมินโดยใช้การให้เกรดผู้สอนจะต้องชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงที่มาของการเลือกชิ้นงานแต่ละชิ้นที่สะสมในแฟ้มผลงาน เช่น เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุดในช่วงระยะเวลาที่เลือกชิ้นงานนั้น เป็นชิ้นงานที่แสดงความต่อเนื่องของงาน โครงการ ผู้สอนควรเชิญผู้ปกครองมามีส่วนร่วมในการคัดสรรชิ้นงานที่บรรจุในแฟ้มผลงานของเด็ก

11. การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้น การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการเรียนรู้ของเด็ก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดหมายในการพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.2547 : 97 – 103)

11.1 การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

11.1.1 ความสะอาด ความปลอดภัย

11.1.2 ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น

11.1.3 ความสะดวกในการทำกิจกรรม

11.1.4 ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน สุขา สนามเด็กเล่น

11.1.5 ความเพียงพอ เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อ

และเครื่องเล่น

11.1.6 บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่นและมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

11.2 สภาพแวดล้อมในห้องเรียน หลักสำคัญในการจัดต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะดวก เป้าหมายของการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของตัวเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

11.2.1 พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและผู้สอน

1) ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย ที่แขวนผลงาน

2) ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่องหรือ แฟ้มผลงาน

ของเด็ก

- 3) ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวเด็ก อาจทำเป็นกล่องตามจำนวนเด็ก
- 4) ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอน เช่น อุปกรณ์การสอนของส่วนตัวผู้สอน
- 5) ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

11.2.2 พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมและการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงานได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็ก หรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระจากกิจกรรมหนึ่ง ไปยังกิจกรรมหนึ่ง โดยไม่รบกวนผู้อื่น

11.2.3 พื้นที่จัดมุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกลูกอยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติอยู่ติดกับมุมบล็อก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ในกลุ่มมุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญ จะต้องมีการเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นในมุมเล่นอย่างเสรี มักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่างเสรี ประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมเล่นต่าง ๆ ผู้สอนควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

- 1) ในห้องเรียนควรมีมุมเล่นอย่างน้อย 3-5 มุม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของห้อง
- 2) ควรมีการผลัดเปลี่ยนชื่อของเล่นตามมุมห้อง ตามความสนใจของเด็ก
- 3) ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ผู้สอนอาจจัดให้มีการเลี้ยงหนอน ใส่กล่องไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

- 4) ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่น ทั้งนี้เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น
- 5) ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

11.2.4 มุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ที่ควรจัดมีดังนี้

- 1) มุมบล็อก เป็นมุมที่จัดเก็บบล็อกไม้ต้นที่มีขนาดและรูปทรงต่าง ๆ กัน เด็กสามารถนำมาเล่นต่อประกอบกันเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง มุมบล็อกเป็นมุมที่ควรจัดให้อยู่ห่างจากมุมที่ต้องการความสงบ เช่น มุมหนังสือ ทั้งนี้เพราะเสียงจากการเล่นก่อบล็อกอาจทำลายสมาธิเด็กที่อยู่ในมุมหนังสือได้ นอกจากนี้ยัง

ควรอยู่ห่างจากทางเดินผ่านหรือทางเข้าออกของห้องเพื่อไม่ให้กีดขวางทางเดินหรือเกิดอันตรายจากการเดินสะดุดไม้บล็อก การจัดเก็บไม้บล็อกเหล่านี้ ควรจัดวางไว้ในระดับที่เด็กสามารถหยิบมาเล่น หรือนำเก็บด้วยตนเองได้อย่างสะดวก ปลอดภัย และควรได้ฝึกให้เด็กหัดจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ เพื่อความเป็นระเบียบ สวยงาม

2) มุมหนังสือ ในห้องเรียนควรมีที่เงียบสงบ สำหรับให้เด็กได้ดูรูปภาพ อ่านหนังสือนิทาน ฟังนิทาน ผู้สอนควรได้จัดมุมหนังสือให้เด็กได้คุ้นเคยกับตัวหนังสือ และได้จัดทำกิจกรรมสงบ ๆ ตามลำพังหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มุมหนังสือ เป็นมุมที่ต้องการ ความสงบควรจัดห่างจากมุมที่มีเสียง เช่น มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติ ฯลฯ และควรจัดบรรยากาศสงบใจให้เด็กได้เข้าไปใช้ เพื่อเด็กจะได้คุ้นเคยกับตัวหนังสือและปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็ก

3) มุมบทบาทสมมติ เป็นมุมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้นำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากบ้านหรือชุมชนมาเล่นแสดงบทบาทสมมติ เลียนแบบบุคคลต่าง ๆ ตามจินตนาการของตน เช่น เป็นพ่อแม่ในมุมบ้าน เป็นหมอในมุมหมอ เป็นพ่อค้าแม่ค้าในมุมร้านค้า ฯลฯ การเล่นดังกล่าวเป็นการปลูกฝังความสำนึกถึงบทบาททางสังคมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตจริง มุมบทบาทสมมตินี้ ควรอยู่ใกล้มุมบล็อกและอาจจัดให้เป็นสถานที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากการจัดเป็นบ้าน โดยสังเกตการเล่นและความสนใจของเด็กว่ามีการเปลี่ยนแปลงบทบาท การเล่นจากบทบาทเดิมไปสู่รูปแบบการเล่นอื่นหรือไม่ อุปกรณ์ที่นำมาจัดก็ควรเปลี่ยนไปตามความสนใจของเด็กเช่นกัน ดังนั้นมุมบทบาทสมมติจึงอาจจัดเป็นบ้าน ร้านอาหาร ร้านขายของ ร้านเสริมสวย โรงพยาบาล เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันอุปกรณ์ที่นำมาจัดให้เด็กต้องไม่เป็นอันตราย และมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

4) มุมวิทยาศาสตร์ มุมวิทยาศาสตร์หรือมุมธรรมชาติศึกษา เป็นมุมเล่นที่ผู้สอนจัดรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ หรือสิ่งที่มีในธรรมชาติมาให้เด็กได้สำรวจ สังเกต ทดลอง ค้นพบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับเด็ก เป็นมุมที่ต้องการความสงบ คล้ายมุมหนังสือจึงอาจจัดไว้ใกล้กันได้ และเพื่อเราให้เด็กสนใจในสิ่งที่นำมาแสดง ของที่จัดวางไว้จึงควรอยู่ในระดับที่เด็กหยิบ จับ ดูวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นได้ โดยสะดวก และสิ่งที่นำมาตั้งแสดงนั้น ไม่ควรจะต้องแสดงของสิ่งเดียวกันตลอดปี แต่ควรจะปรับเปลี่ยนให้น่าสนใจ

5) มุมศิลปะ กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กได้หลายด้าน เช่น ทางด้านกล้ามเนื้อมือ ซึ่งจะช่วยให้มือของเด็กพร้อมที่จะจับดินสอเขียนหนังสือได้

เมื่อไปเรียนในชั้นประถมศึกษา นอกจากนี้ยังช่วยในการพัฒนาทางอารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เด็กมีโอกาสดำเนินงานตามลำพังและทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักปรับตัวที่จะทำงานด้วยกัน และส่งเสริมจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้นการจัดให้มีมุมศิลปะจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนามากขึ้นและสนองความสนใจ ความต้องการของเด็กวัยนี้ได้เป็นอย่างดี มุมศิลปะเป็นมุมหนึ่งที่เด็กต้องใช้สมาธิในการทำงาน จึงควรจัดให้อยู่ในบริเวณที่ต้องการความสงบเช่นกัน อาจจัดเป็นโต๊ะ สำหรับให้เด็กทำงานศิลปะ โดยมีผ้าพลาสติก หรือกระดาษปูกันและก่อนทำงาน และจัดวางอุปกรณ์ทำงานศิลปะไว้บน โต๊ะ หรือจัดให้มีกระดานขาหยั่งสำหรับเด็กเขียนภาพระบายสีน้ำ

11.2.5 สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน

สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็กเล่น พร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัยภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็ก บริเวณสนามเด็กเล่น ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร ดังนี้ สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย หิน พื้นสำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อรวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ฯลฯ ทั้งนี้ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอ และหมั่นดูแลเรื่องความสะอาดที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ใต้ต้นไม้ร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรือ อาจจัดเป็นลานนิทรรศการให้ความรู้แก่เด็กและผู้ปกครอง

แนวคิดทฤษฎีการศึกษาปฐมวัย

1. แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จะมีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการแตกต่างกันไปตามวัย โดยที่พัฒนาการเด็กปฐมวัยบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึงอายุ 5 ปี

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการทางร่างกายที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดคุณลักษณะของความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมคุณลักษณะ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทางบุคลิกภาพ ที่อธิบายว่า เด็กจะพัฒนาได้ดีถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจ ได้รับความรักความอบอุ่น อย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยตนเอง ทำงานที่เหมาะสมกับวัย และมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้ออบ ๆ ตนเอง ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ ได้ชัดเจนขึ้น

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์เรามีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำ ให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่น และปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริม การเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น ทั้งคนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตเด็ก ทุกคนเด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพลและมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ และ แสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ ความรู้สึกของผู้อื่นการเล่นจึงเป็นทางที่เด็กจะสร้างประสบการณ์เรียนรู้สิ่งแวดล้อม เรียนรู้

ความเป็นอยู่ของผู้อื่นสร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้นจึงถือว่าการเล่น อย่างมีจุดมุ่งหมาย เป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ หรือแวดล้อมตัวเด็ก ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป หลักสูตรการถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนา เกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่น มีความสุข สืบเนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ผนวกกับแนวคิด 4 ประการดังกล่าวข้างต้น ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย กำหนดปรัชญาการศึกษาให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้ทราบถึงแนวคิดหลักการพัฒนาเด็กปฐมวัยอายุ 3-5 ปี

ทั้งนี้ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของตน และนำสู่การปฏิบัติให้เด็กปฐมวัยมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ได้

2. หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.1 การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจสังคม และสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษากับเด็กปฐมวัย

2.3 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะกับเด็ก

2.4 การบูรณาการการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวัน ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะหลากหลายประสบการณ์สำคัญ อย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดไว้

2.5 การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กระดับปฐมวัยยึดวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อ แม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

2.6 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่ และผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง

เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กพ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยเด็กจากแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็กที่มีสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ชี้ให้เห็นว่าเด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมบูรณาการให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน โดยถือว่าการเล่นอย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก และแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน และจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดต่าง ๆ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

3. แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545

3.1 การจัดการศึกษายึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ

3.2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินงานดังนี้

3.2.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2.2 ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.2.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3.2.4 การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ใน ทุกวิชา

3.2.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยบริการประเภทต่าง ๆ

3.2.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2545 : 11-13) เมื่อสังเคราะห์ความสำคัญตามพระราชบัญญัติการศึกษาแล้ว สรุปความสำคัญได้ 5 ประเด็น คือ

1. การจัดการศึกษาจะต้องสนองต่อความต้องการจำเป็นความสนใจและความสามารถพิเศษของผู้เรียน มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

ทิสนา เขมมณี (2544 : 5-7) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้เรียนนั้น ครูต้องคำนึงถึงประเด็นต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คือ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน การเน้นความต้องการของผู้เรียน การจัดกิจกรรมให้น่าสนใจไม่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย มีความเมตตา กรุณาต่อผู้เรียน การทำท่ายให้ผู้เรียนอยากรู้ การตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสมที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศหรือสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง การสนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ การมีจุดมุ่งหมายของการสอนความเข้าใจของผู้เรียน ภูมิหลังของผู้เรียน การไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น การเรียนการสอนที่ดีเป็นพลวัต (Dynamic) กล่าวคือ มีเนื้อหาสาระ เทคนิค การสอน สิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียน และเป็นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ มีการวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ

ปัญญา แก้วเกตุและสุภัทร พันธุ์พัฒนกุล (2545 : 2-41) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้เรียน สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดหลักสูตร และจัดทำสาระการเรียน ให้สอดคล้องและสนองความต้องการของผู้เรียนหรือชุมชนที่มีความแตกต่างกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้ครู-อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และสรุปองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีการศึกษาผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

พรพรรษ์ สิริภูวคณ (2546 : 12) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่สนองต่อความจำเป็นของผู้เรียนต้องมีการวางแผนการจัดการศึกษา จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด ศักยภาพ และความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน พัฒนาผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียนช่วยอำนวยความสะดวกและชี้แนะเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546 : 9) กล่าวว่า การจัดการศึกษาที่สนองต่อความต้องการจำเป็นของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการสร้างประสบการณ์และสิ่งต่าง ๆ ให้มีความหมายต่อตนเองจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการคิดและแสวงหาความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนค้นพบข้อความรู้และประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกจัดโอกาสจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งวิทยาการ ให้เอื้อต่อการเรียนสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ ส่วนขอบเขตเนื้อหาของการเรียนรู้โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คือ การฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ จะทำผู้เรียนค้นพบความต้องการของตนเอง และเกิดความถนัด ความชอบ และประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ภายหลัง

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาสนองต่อความต้องการ ความสนใจ และความสามารถพิเศษของผู้เรียนนั้น สถานศึกษาต้องมีการวางแผนการจัดการศึกษา ศึกษาจุดแข็งจุดอ่อน จุดแข็งของผู้เรียนเพื่อมาจัดการศึกษา จัดเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถของผู้เรียน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกและชี้แนะ

2. การจัดการศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบการเป็นนักเรียนฝึกหัดงาน ที่อาศัยแหล่งเรียนรู้ในชุมชน จะเป็นการนำสมาชิกของชุมชนเข้ามาร่วมรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2.1 ความหมายการมีส่วนร่วม

รองรัตน์ วิเศษ (2546 : 9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เป็นกระบวนการที่ประชาชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยร่วมแสดงความคิดเห็นและร่วมพิจารณากำหนดปรัชญา ความต้องการของประชาชน ชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหา หาแนวทางพัฒนาโรงเรียน

สุธา พงศ์ถาวรภิญโญ (2546 : 41) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง เจือปนใจสำคัญซึ่งจะทำให้สถานศึกษาสามารถทำงานร่วมกันกับชุมชนได้ อาจมีปัจจัยและเงื่อนไขดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์ในเรื่องการศึกษาของชุมชนร่วมกัน แสวงหากระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ของผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครู ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ชาวบ้าน

ทั่วไป และภาคอื่น ๆ ในเรื่องการศึกษา จะเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นของการเกิดความร่วมมือ

2) การมีส่วนร่วมและความสนับสนุนจากภาคอื่น ๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เงื่อนไขที่จะทำให้สถานศึกษาและชุมชนร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนได้มากขึ้น เพราะในสถานการณ์ที่ชุมชนอ่อนแอ นั้น มีความจำเป็นที่จะต้องแสวงหาความรู้ ความคิด กำลังใจ ประสบการณ์ งบประมาณจากภายนอก เพื่อเป็นแนวทางให้เกิดความร่วมมือ และพัฒนาความร่วมมือนั้นไปสู่การผลักดันให้การศึกษา ทำหน้าที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน 3) การจัดโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการของสถานศึกษาและภาคอื่น ๆ ให้มีความเสมอภาคมากขึ้น เอื้อให้ภาคอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีบทบาทมากขึ้น กระจายแหล่งความรู้ให้หลากหลาย ไม่ผูกขาดเฉพาะในสถานศึกษา วิธีการดังกล่าวจะทำให้การจัดการศึกษา กลายเป็นภารกิจร่วมของทุกคน ทั้งด้านถ่ายทอดความรู้ เวลา และทรัพยากรที่ใช้เป็นต้น

2.2 แนวคิดการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือการใช้ชุมชน ท้องถิ่น และทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้เนื่องจาก โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของสังคม โรงเรียนจึงควรเป็นโรงเรียนของชุมชนที่มีการจัดการศึกษาการเรียนการสอน โดยมีความร่วมมือของประชาชนและชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือ ความมั่นใจ และความนิยมให้เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน ได้เข้ามาช่วยเหลือเกื้อกูล กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งด้านการเงิน วัสดุ แรงงาน และกำลังใจ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจในความสำคัญของการศึกษา และถือเป็นหน้าที่ของประชาชนและชุมชนที่จะต้องมีความสนใจและมีส่วนร่วมดูแลการจัดการศึกษาของโรงเรียน และมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

อภิญา เวชชชัย (2544 : 21-22) ได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมของ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ในการพัฒนาการศึกษาที่สำคัญ ๆ ดังนี้ 1) แนวคิดในฐานะเป็นหุ้นส่วนของโรงเรียน หรือเป็นแบบเพื่อผู้ปกครองและชุมชนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการ โดยมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคมากกว่าความร่วมมือที่เป็นพิธีการ หรือเป็นความร่วมมือที่ฝ่ายผู้ปกครอง ชุมชน เป็นฝ่ายให้และโรงเรียนเป็นฝ่ายรับถ่ายเดียว เป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เป็นการเรียนรู้ร่วมกัน 2) แนวคิดการสร้างสัมพันธภาพที่เหมาะสม โดยอยู่บนพื้นฐานความเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับความแตกต่างของบุคคล เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นไปตามธรรมชาติมากกว่าเป็นแบบทางการ และควรเป็นความสัมพันธ์แบบสองทาง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการฝึกทักษะในการ

สื่อสาร การยอมรับความเห็นต่าง การเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

3) การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร สองทาง ทำให้เกิดความร่วมมือที่มีประสิทธิภาพ ข้อมูล ข่าวสาร ต้องเป็นความจริง โปร่งใส มีการใช้การสื่อสารหลาย ๆ รูปแบบ มีความจริงใจ ใช้ภาพที่ง่ายไม่ เป็นทางการ และมีการสื่อสารที่สม่ำเสมอ การเข้ามามีส่วนร่วมอาจมาจากความสนใจเป็น รายบุคคล การร่วมกลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ส่วนตัว การเข้าร่วมในฐานะกรรมการหรือ เข้ามาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือด้านวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การเข้ามาเพื่อพิทักษ์ สิทธิ หรือ การใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม ตลอดจนการตรวจสอบในการบริหารจัดการของหน่วยงานที่ รับผิดชอบด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

2.3 รูปแบบการมีส่วนร่วม

Choen And Uphoff (114-115) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ดังนี้ 1) แบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มการตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ 2) แบบการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ ไม่ว่าจะ เป็นผลประโยชน์ทางด้านทรัพยากร การบริหารและการประสานขอความช่วยเหลือ 3) แบบ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล 4) แบบการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ทิพย์วิภา เจริญดี (2543 : 22) ได้เสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ สมบูรณ์ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผน ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีติดตามประเมินผลและ ประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจด้วยตนเอง 2) การดำเนินกิจกรรม ประชาชนต้องมีส่วนร่วมใน การดำเนินการและการบริหารใช้ทรัพยากร มีความรับผิดชอบในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน 3) การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นการเพิ่มการพึ่งตนเองและควบคุมทางสังคม 4) การได้รับประโยชน์ ประชาชนต้อง ได้รับผลประโยชน์ในชุมชน ในพื้นฐานเท่าเทียมกัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคมหรือรูปวัตถุก็ได้

2.4 บทบาทและวิธีการของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 13-17) ได้กล่าวถึง บทบาทวิธีการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและท้องถิ่น จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมได้ 2 รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมในฐานะ บัณฑิตบุคคล และการมีส่วนร่วมในฐานะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการการบริหารการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในด้านการวางแผน การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การประสานงาน ตลอดจนการประเมิน ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาด้วยความเต็มใจ ให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนา

3. การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ ต่าง ๆ นำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์หาวิธีแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาที่พัฒนาผู้เรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาในชีวิตจริงได้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 21) ได้กล่าวถึงการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ มีแนวการจัด ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะเรียนอย่างมีชีวิต
2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้สำคัญ โดยให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่ม ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเอง และผู้อื่นและการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ดี
3. ยึดการค้นพบตัวเอง โดยผู้สอนพยายามจัดการสอนที่ส่งเสริมผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง
4. เน้นกระบวนการควบคุมคู่ไปกับผลงาน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่างๆ ที่ทำให้เกิดผลงานมิใช่มุ่งพิจารณาถึงผลงานแต่อย่างเดียว
5. เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสค้นหาแนวทางที่จะนำความรู้ ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน พยายามส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติจริงและพยายามติดตามผลการปฏิบัติของผู้เรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจประสบการณ์ในการเรียนรู้ทางบวกของผู้เรียน นำไปสู่ความสามารถคิดสร้างสรรค์หาวิธีการแก้ปัญหาในชีวิตจริงนั้น ต้องจัดประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนลงมือปฏิบัติเอง คิดเอง ทำปฏิบัติเอง เพราะการที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง คือ คิดเองและลงมือปฏิบัติจะทำให้นักเรียนเข้าใจได้ง่าย และต้องจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายเน้นให้

นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ จะช่วยให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้

4. การส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพ มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนวคิดในการจัดการศึกษาที่จะส่งเสริมผู้เรียนตามศักยภาพของแต่ละบุคคลให้ถึงขั้นสูงสุดไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 18-22) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียน ดังนี้

1. สมอมนุชย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพผู้สอนจะต้องสนใจ ให้ผู้เรียน ได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง จิตใจ มือ และ สุขภาพองค์รวม

2. ความหลากหลายของสติปัญญา ส่งผลต่อการพัฒนาเสริมสร้างความสามารถให้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด การจัดกระบวนการเรียนรู้ ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพ ความเก่ง ความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถแบ่งได้หลายด้าน

3. การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ตรง โดยมีแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ดังนี้

3.1 จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเต็มตามความสามารถทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะ

3.2 ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน ใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนจากสถานการณ์จริงที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อมจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

3.3 กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมจัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประเมินผล

4. ปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ มีดังนี้

4.1 กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิดทำ สร้างสรรค์ โดยที่ ครู ช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้

4.2 คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในด้านความสามารถทาง

สติปัญญาอารมณ์สังคม ความพร้อมของร่างกายและจิตใจ สร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

4.3 สาระการเรียนรู้มีความสมดุลเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนและความคาดหวังของสังคม ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการ จะต้องทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดี และมีความสุขในการเรียน

4.4 แหล่งเรียนรู้มีความหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนได้ใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ ตามความถนัด ความสนใจ

4.5 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล ห่วงใย มีกิจกรรมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถักทอความคิด พิชิตปัญหาาร่วมกัน

4.6 ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียนรวมทั้งกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

4.7 สาระและกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง

4.8 กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น ๆ เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และร่วมมือกันให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับประโยชน์สูงสุด

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพนั้น สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ต้องจัดกิจกรรมที่หลากหลายผลักดันให้ผู้เรียนได้ค้นพบความสามารถของตนเอง และส่งเสริมอย่างต่อเนื่องทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนตาม โอกาสต่างๆ ที่เหมาะสม

5. การพัฒนาทักษะต่างๆ ของผู้เรียนจนสามารถนำไปใช้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ดังนี้

นวลจิตต์ ชาวศิริพิงศ์ เบญจลักษณ์ น้ำฟ้า และชัชเจน ไทยแท้ (2545 :18-19) กล่าวถึง เทคนิคการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาความสามารถต่างๆ ของผู้เรียนให้สามารถเชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้ อยู่ 3 ประเด็น คือ

1. เทคนิคการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง ความเข้าใจในด้านจิตวิทยา และปรัชญา เชื่อว่าผู้เรียนสามารถสร้างความรู้จากสิ่งที่เราเรียนรู้และเข้าใจในสมองของผู้เรียนมีโครงสร้างความรู้ซึ่งเป็นประสบการณ์เดิมอยู่เมื่อได้รับข้อมูลใหม่ ผู้เรียนจะพยายามนำข้อมูลนั้นมาต่อเติมกับ โครงสร้างความรู้เดิมที่มีอยู่ อาจทำโครงสร้าง ความรู้นั้นให้มีแขนงเพิ่มขึ้น โดยโครงสร้างเดิมไม่เปลี่ยนแปลงหรืออาจปรับเปลี่ยนโครงสร้าง เดิมเพื่อให้สามารถรับข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้น ครูจึงมีหน้าที่จัดประสบการณ์เพื่อให้ข้อมูลใหม่ และ ใช้คำถามหรือคำสั่งให้ผู้เรียนคิดหรือลงมือปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงกับข้อมูลใน สมอง นอกจากนี้ครูยังควรมีบทบาทช่วยให้ผู้เรียนได้จัดระบบระเบียบของข้อมูลเพื่อจำได้ง่าย และนำมาใช้งานได้อย่างรวดเร็วเทคนิคการจัดกิจกรรมดังกล่าว คือ เทคนิคในการจัด ประสบการณ์เพื่อนำเสนอข้อมูลใหม่ เทคนิคการใช้คำถามให้คิดหรือลงมือปฏิบัติเพื่อเชื่อมโยง ความรู้

2. เทคนิคการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับคนอื่น แนวทาง นำไปใช้เป็นเทคนิคในการจัดกิจกรรม คือ รูปแบบจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียน เรียนรู้ร่วมกัน สุกวรรณ เล็กวิไล (2553 : 3-4) ได้กล่าวถึง ลักษณะการจัดการเรียน การสอน โดยให้ผู้เรียนเรียนร่วมกันว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ กลุ่ม ละ 4-5 คน โดยสมาชิกในกลุ่มมีระดับความสามารถแตกต่างกัน สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่ ร่วมกันในการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายมีเป้าหมายและมีโอกาสได้รับรางวัลของ ความสำเร็จร่วมกันวิธีการแบบนี้ผู้เรียนจะมีโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในเชิงบวกมี ปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากัน ได้มีโอกาสรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่ม ได้พัฒนา ทักษะทางสังคม และได้ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานเพื่อสร้างความรู้ให้กับตนเอง

3. เทคนิคการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน ครูควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนแสดงความสามารถในลักษณะต่าง ๆ และเปิด โอกาสให้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความสามารถเฉพาะที่ผู้เรียนแต่ละคนมีความ แตกต่างกันตามที่กล่าวไว้ในทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligence) ของ Gardner (อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี และคณะ 2540 : 7) มนุษย์มีความสามารถในด้านต่างๆ 8 ด้าน การพัฒนาทักษะ ต่าง ๆ ของผู้เรียนจนสามารถนำไปใช้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้นั้นพอสรุปได้ว่า สถานศึกษาต้อง จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้แสดงออกซึ่งความสามารถของนักเรียนและ จัดประสบการณ์ที่ หลากหลาย อาจให้นักเรียนได้เรียนรู้คนเดียว เรียนรู้เป็นกลุ่มเปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิด และ

รับผิดชอบ ใช้คำถามหรือคำสั่งกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดจะทำให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้และเข้าใจ ได้เหมือนสภาพจริง สามารถนำไปใช้เชื่อมโยงกับชีวิตจริงได้

จากที่กล่าวมาข้างต้น พอสรุปได้ว่า จากการสังเคราะห์แนวการจัดการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สรุปความสำคัญได้ 5 ประเด็น และแนวทางการจัดทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าว มีแนวการจัดการ การศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา 8 ด้านของ การ์ดเนอร์ ซึ่งแนวคิดทฤษฎี ดังกล่าว สถานศึกษาได้นำมาจัดแทรกในโครงสร้าง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ กระบวนการจัดการ เรียนรู้ การพัฒนาความคิดความสามารถของผู้เรียน ซึ่งแนวคิดแนวทฤษฎีพหุปัญญา 8 ด้าน ของ การ์ดเนอร์ มีแนวการจัดการที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

4. การจัดการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 เป็นต้นมา วงการศึกษาทั่วโลกได้หันมาสนใจและให้ ความสำคัญเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยเฉพาะเรื่องพหุปัญญา การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) เสนอว่า การเรียนการสอนในโรงเรียน หากสามารถจัดการได้อย่าง หลากหลาย มุ่งกระตุ้นความสามารถแต่ละด้านของเด็กแต่ละคนให้พัฒนาได้เต็มศักยภาพ จะทำ ให้เด็กเกิดความมั่นใจในตนเองและส่งผลให้เด็กเกิดแรงจูงใจที่จะพัฒนาความสามารถด้านอื่น ๆ ของเขาต่อไปด้วย ซึ่งการจัดการศึกษาในโรงเรียนตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาสอดคล้องกับ แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ 8 ด้านคือ 1) ด้านภาษา (Linguistic Intelligence) เป็นความสามารถสูงในการใช้ภาษา ได้แก่ กลุ่มนักพูด นักเขียน นักการเมือง นักหนังสือพิมพ์บรรณาธิการ นักเจรจาต่อรอง สามารถใช้ ภาษาในการโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่นได้ 2) ด้านการใช้เหตุผลเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence) เป็นความสามารถในการใช้ตัวเลข การเห็นความสัมพันธ์ แบบแผน ตรรกวิทยา การคิดเชิงนามธรรม การคิดเชิงเหตุผลและการคาดการณ์ ได้แก่ กลุ่มนัก คณิตศาสตร์ นักบัญชีนักสถิติ นักวิทยาศาสตร์ นักตรรกศาสตร์นักจัดทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ จะมีความไวต่อการเห็นความสัมพันธ์ตามแบบแผนทางตรรกวิทยาในการคิดเป็นเหตุเป็นผล 3) สถิติปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Intelligence) เป็นความสามารถสูงในการเห็นพื้นที่ การ คิดปรับปรุง การใช้พื้นที่ ความไวต่อสี เส้น รูปร่าง เนื้อที่ และความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่ง เหล่านี้ และสามารถแสดงออกเป็นรูปร่าง/รูปทางสิ่งที่เห็น ได้แก่ พวกสถาปนิก มัณฑนากร ศิลปิน นักประดิษฐ์ ผู้นำทาง 4) สถิติปัญญาด้านการเคลื่อนไหวร่างกายและกล้ามเนื้อ (Bodily-Kinesthetic Intelligence) เป็นความสามารถสูงในการใช้ร่างกายแสดงความคิด ความรู้สึก

การใช้มือประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ ความคล่องแคล่ว ความรวดเร็ว ความยืดหยุ่น ความประณีต และความไวต่อประสาทสัมผัส ได้แก่ กลุ่มนักกีฬา นักแสดง นาฏกร นักปั้น เป็นต้น

5) สติปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) เป็นความสามารถสูงทางดนตรีสามารถเข้าใจ และผลิตจังหวะ ทำนองมีความซาบซึ้งการแสดงออกทางดนตรี การวิเคราะห์ด้านดนตรี ได้แก่ กลุ่มนักดนตรี นักแต่งเพลง นักวิจารณ์ดนตรีและนักแสดง เป็นต้น 6) สติปัญญาทางการเข้า กับผู้อื่น (Interpersonal Intelligence) เป็นความสามารถสูงในการเข้าใจในธรรมชาติของพืชและ สัตว์ เข้าใจระบบวงจรของธรรมชาติ และเรียนรู้ได้ดีในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มนักชีววิทยา นักอนุรักษ์ธรรมชาติ นักท่องเที่ยวธรรมชาติ นักผจญภัย เป็นต้น

7) สติปัญญาทางการเข้าใจตนเอง (Intrapersonal Intelligence) เป็นความสามารถสูงใน การ รู้จักตนเอง และประพฤติปฏิบัติตนจากการเข้าใจตนเอง เข้าใจในอารมณ์ ความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาของคน รู้จุดอ่อน จุดแข็งของตน ตามสภาพจริง ได้แก่ กลุ่มนักเขียน

นักจิตวิทยา นักปรัชญา ผู้นำทางศาสนา ผู้ประกอบการ เป็นต้น 8) สติปัญญาด้านความเข้าใจใน ธรรมชาติ (Naturalist Intelligence) เป็นความสามารถสูงในการเข้าใจธรรมชาติของพืชและ สัตว์ เข้าใจระบบวงจรของธรรมชาติ และการเรียนรู้ได้ดีในเรื่องของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กลุ่มนักชีววิทยา นักอนุรักษ์ธรรมชาติ นักท่องเที่ยวธรรมชาติ นักผจญภัย นักล่าสัตว์ เป็นต้น

นักศึกษาศาสตร์ระดับโลก ได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาของการ์ดเนอร์ แล้ว สรุปได้ว่า มนุษย์แต่ละคนมีศูนย์แห่งเชาว์ปัญญาไม่น้อยกว่า 7 ด้าน (ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับ จำนวนศูนย์พลังงานหลัก ๆ ในตัวมนุษย์ที่เรียกกันว่าจักระในวิชาโยคะ) ซึ่งได้แก่

1. ความฉลาดทางภาษา (Linguistic Intelligence) คือ ความสามารถในการที่ จะพูดหรือเขียนได้เป็นอย่างดี โดยทั่วไปพบได้ใน นักประพันธ์ จินตกร นักเขียน นักข่าว คน เขียนบท ละคร/ภาพยนตร์ องค์กรภาครัฐ ผู้นำทางการเมือง คอลัมนิสต์เหล่านี้ เป็นต้น คุณลักษณะ ของปัญญาแบบนี้พบได้ในคนที่จัดลำดับเก่งเป็นระบบจัดรูปแบบได้ไว ชอบฟัง ชอบเขียน ชอบอ่าน และมีความสามารถในการใช้เหตุผลเป็นต้น

2. ความฉลาดทางตรรกะ-คณิตศาสตร์ (Logical - Mathematical Intelligence) คือ ความสามารถทางการใช้เหตุผล การคำนวณ และการคิดอย่างเป็นตรรกะ โดยทั่วไปพบ ได้ในนักคณิตศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ นักเล่นหมากล้อม วิศวกร นักกฎหมาย พนักงานสืบสวน ของตำรวจ นักบัญชี คุณลักษณะของปัญญาแบบนี้ พบได้ในคนที่ชอบคิดแบบนามธรรม ชอบ ความถูกต้องแม่นยำ สนุกกับการนับชอบใช้โครงสร้างที่เป็นตรรกะ สนุกกับ การแก้ปัญหา

สนุกกับการทดลองในเชิงตรรกะ ชอบทำอะไรเป็นขั้นตอน ชอบใช้วิธีคิดแบบอนุমান ชอบจัดระเบียบ ชอบจัดตั้ง เป็นต้น

3. ความฉลาดทางการมองเห็น - มิติสัมพันธ์ (Visual - Spatial Intelligence) คือ ความสามารถในการวาดภาพ ระบายสี การถ่ายภาพ การปั้น การหล่อ โดยทั่วไปพบได้ใน สถาปนิก จิตรกร ประติมากร นักเดินเรือ นักสำรวจ นักเล่นหมากรุก นักเล่นหมากล้อม นักธรรมชาตินิยม นักฟิสิกส์เชิงทฤษฎี นักยุทธศาสตร์การสงคราม คุณลักษณะของปัญญาแบบนี้ พบได้ในคนที่ชอบคิดเป็นภาพ ชอบสร้างสรรค์จินตนาการทางสมอง ชอบเห็นภาพรวม ชอบศิลปะ ชอบวาดภาพ ระบายสีและปั้น ชอบอ่านแผนที่แผนที่ภูมิและแผนภาพ เป็นต้น

4. ความฉลาดทางด้านร่างกาย - การเคลื่อนไหว (Bodily - Kinesthetic Intelligence) คือ ความสามารถในการใช้มือหรือร่างกายของตนในการเคลื่อนไหวต่างๆ โดยทั่วไปพบได้ในนักเต้นรำ นักแสดง นักกีฬา นักประดิษฐ์ นักเขียนแบบ ศัลยแพทย์ ครูฝึก กังฟู (มวยจีน) นักขับรถแข่ง และผู้ที่มีพรสวรรค์ทางกลไก คุณลักษณะของปัญญาแบบนี้ พบได้ในคนที่สามารถควบคุมร่างกายได้ดีกว่าคนอื่น คนที่มีความยืดหยุ่นดีทางร่างกาย คนที่ชอบเล่นกีฬาทางกายภาพ คนที่มีทักษะทางหัตถกรรม คนที่ชอบแสดง คนที่ชอบเรียนรู้ โดยการเคลื่อนไหว คนที่จำสิ่งที่ทำได้มากกว่าสิ่งที่พูด คนที่ชอบเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนรู้ คนที่ชอบลงมือปฏิบัติ ชอบสัมผัส เป็นต้น

5. ความฉลาดทางดนตรี (Musical Intelligence) คือ ความสามารถในการแต่ง เพลงขับร้องหรือเล่นเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ โดยทั่วไปพบได้ใน นักแสดง นักประพันธ์เพลง วาทยกร นักดนตรี ผู้ทำเครื่องดนตรี คุณลักษณะของปัญญาแบบนี้ พบได้ในคนที่มีประสาทสัมผัสไวในการรับรู้จังหวะลักษณะของเสียงดนตรี คนที่มีประสาทสัมผัสไวในพลังทางอารมณ์ของดนตรี คนที่ใช้ดนตรีช่วยผ่อนคลายคนที่ฝึกฝนดนตรีคนที่เปลี่ยนอารมณ์ของตนด้วยดนตรี เป็นต้น

6. ความฉลาดในการเข้าสังคมหรือสัมพันธ์กับผู้อื่น (Interpersonal or “Social” Intelligence) คือ ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ โดยทั่วไปพบได้ใน นักการเมือง ครู ผู้นำทางศาสนา นักประชาสัมพันธ์ นักการตลาด ผู้จัดการ และคนที่เป็ “คนของประชาชน” คุณลักษณะของปัญญาแบบนี้ พบได้ในคนที่เจรจาต่อรองเก่ง มีมนุษยสัมพันธ์ดี คนที่สนุกกับการอยู่กับคน สามารถอ่านใจผู้อื่นได้ คนที่มีเพื่อนมาก คนที่สนุกกับกิจกรรมของกลุ่ม คนที่สื่อสารดี คนที่ชอบให้ความร่วมมือ คนที่อ่านสถานการณ์ทางสังคมได้ เก่ง และคนที่ชอบเป็น “กาวใจ” ชอบไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง เป็นต้น

7. ความฉลาดในเชิงญาณทัศนะ หรือในการรู้จักตนเอง (Intrapersonal or Intuitive Intelligence) คือ ความฉลาดเชิงจิตวิญญาณ ในเชิงรู้จักตัวตนที่แท้จริงของตนเองตามความเป็นจริงหรือจะเรียกว่าเป็นความฉลาดในทางธรรมก็ได้ โดยทั่วไปพบได้ในนักเขียน นวนิยาย นักแนะแนว ในการแก้ไขปัญหาชีวิต ปราชญ์อาวุโส นักปรัชญา ผู้นำทางจิตวิญญาณ (ครู) นักรหัสลับผู้มีประสบการณ์ลึกซึ้งทางจิตวิญญาณ คุณลักษณะของปัญญาแบบนี้พบได้ในคนที่ตระหนักรู้ถึงสิ่งที่ลึกซึ้งในความรู้สึกในตนเองของตน คนที่ประสาทสัมผัสไวในจุดมุ่งหมายในชีวิตของตน คนที่ไวในเรื่องการประเมินคุณค่าในตัวเอง คนที่สามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างลึกซึ้ง คนที่มีสัมผัสพิเศษคนที่มีความเป็นส่วนตัวมากและคนที่ต้องการแตกต่างจากกระแสหลัก เป็นต้น

8. ความฉลาดในการรักษัธรรมชาติ (Naturalist) คือความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ปรองดองกับธรรมชาติซึ่งเป็นการบูรณาการ ความฉลาดทั้ง 7 อย่างข้างต้นได้ อย่างมีสมดุลแล้วนำไปปรับตัว ปรองดอง จนกระทั่ง มีศักยภาพในการเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติได้ในที่สุด

เยาพา เดชะคุปต์ (2549 : 1- 5) ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตรได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีปัญหาของการ์ดเนอร์ แล้วสรุปได้ว่า การพัฒนาปัญญาหลายด้านเพื่อให้เด็กเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ควรจะมีการส่งเสริมหรือพัฒนาเด็ก ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (Student - Centered Approach) โดยเน้นให้เด็กเป็นผู้ปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง
2. ส่งเสริมพัฒนาการสมองของทุกๆ ด้าน (Whole Brain Approach) ทั้งด้านร่างกาย ภาษา คณิตศาสตร์ ดนตรี การรับรู้ และมิติสัมพันธ์ และการรักษัธรรมชาติ
3. ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะกระบวนการคิด (Thinking Skill) และการแก้ปัญหาอย่างเป็นเหตุเป็นผล และในเชิงสร้างสรรค์
4. เน้นการบูรณาการการเรียนรู้ และทักษะความถนัดของผู้เรียน โดยส่งเสริมศักยภาพของเด็กทุก ๆ ด้าน โดยการเรียนรู้เป็นหน่วย (Thematic Approach)
5. เน้นการพัฒนาเด็กในด้านการอยู่ร่วมกัน และทำงานร่วมกันตามวิถีประชาธิปไตย
6. ส่งเสริมการเข้าใจตนเอง รู้จักส่วนดี ส่วนบกพร่องของตนเองและความเข้าใจผู้อื่นสามารถชื่นชมกับความสำเร็จผู้อื่น

7. เน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Evaluation) โดยอาศัยการสังเกต การสัมภาษณ์ การเก็บสะสมแฟ้มผลงานของเด็ก

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า แนวทางในการจัดการการศึกษาตาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้นำแนวคิด ทฤษฎีพหุปัญญาจัดในสถานศึกษาทฤษฎี ดังกล่าว หมายถึง คุณลักษณะทางปัญญาหรือ ความสามารถทางสมองของบุคคล สามารถแบ่งออกเป็นด้านๆ ได้ 8 ด้าน แต่ละด้านมี ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เมื่อด้านใดด้านหนึ่งได้รับการพัฒนาจะส่งผลให้ด้านอื่นพัฒนาไป ด้วย นอกจากนี้ในการทำงานหรือแก้ปัญหาใด ๆ ของบุคคล ต้องอาศัยความสามารถหลาย ๆ ด้าน ประกอบกันอย่างกลมกลืน ดังนั้น การจัดการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีพหุปัญญาของ โฮ เวิร์ด การ์ดเนอร์ทั้ง 8 ด้านนั้น ถ้าสถานศึกษานำแนวคิดดังกล่าวมาจัด ตามแนวทางการ จัด การศึกษา ทั้ง 5 ประเด็นในแนวทางการจัดการศึกษาจะช่วยให้การจัดการศึกษาของ สถานศึกษาได้รับ การพัฒนาไปด้วยทั้งภาครัฐและเอกชน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน สถานศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 กำหนดไว้ในมาตรา 12 ว่านอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครั ว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรอาชีพ สถาบันศาสนา สถาน ประกอบการและสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามที่ กำหนดในกฎกระทรวง และมาตราที่ 18 (2) กล่าวว่า การจัดการศึกษาปฐมวัย และการศึกษา ขั้นพื้นฐานให้จัดสถานศึกษา โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนรัฐ-เอกชนและ โรงเรียนที่สังกัดสถาบัน พุทธศาสนา หรือศาสนาอื่น และมาตราที่ 45 ให้สถานศึกษาเอกชนจัดการศึกษาได้ทุกระดับ และทุกประเภทการศึกษาตามที่กฎหมายกำหนด โดยรัฐต้องกำหนดนโยบายและมาตรการที่ ชัดเจนเกี่ยวกับ การมีส่วนร่วมของเอกชนในด้านการศึกษา โรงเรียนเอกชนจังหวัด ราชบุรีมี การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางใน สถานศึกษาเช่นเดียวกับภาครัฐ

5. ทฤษฎีการประเมินของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler)

รูปแบบการติดตามหลักสูตรที่ยึดจุดหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการติดตามที่จะประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจาก จุดมุ่งหมายเป็นหลัก กล่าวคือ พิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ เช่น

รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) และการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Robert L.Hammond)

ไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) มีความเชื่อว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะเจาะจงเป็นแนวทางในการติดตามผลในภายหลัง บทบาทการติดตาม การจัดหลักสูตร จึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตร ว่าตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) เกี่ยวกับการติดตามการจัดหลักสูตรจึงยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model)

6. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) ดังนี้

1. เพื่อตัดสินใจว่าจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปแบบของจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมประสบความสำเร็จหรือไม่ ส่วนที่ประสบความสำเร็จก็อาจเก็บไว้ใช้ได้ต่อไป แต่ส่วนใดที่ไม่ประสบความสำเร็จควรจะปรับปรุงแก้ไข

2. เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชาชนขนาดใหญ่ เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ จะเข้าใจปัญหาความต้องการของการศึกษา เพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็น ด้วยเหตุนี้ การติดตามการจัดหลักสูตร จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และของการประเมินหลักสูตร จึงเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและของการประเมินคุณค่าของหลักสูตรด้วย

7. ลำดับขั้นตอนการเรียนและการติดตามผลการจัดการหลักสูตรตามแนวคิดของ ไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) มีดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือนักเรียน สังคมและเนื้อหาสาระส่วนปัจจัยที่กำหนดขอบเขตของจุดมุ่งหมาย (Goal Sources) คือ จิตวิทยาการเรียนรู้ และปรัชญาการศึกษา
2. กำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมที่ต้องการวัดหลังจากการจัดประสบการณ์เรียนรู้
3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ที่ตั้งไว้
4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม จะทำให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ประสบความสำเร็จ
5. ประเมินผลโดยการตัดสินใจด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

6. หากหลักสูตรไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ก็จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุงหลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดประสงค์ก็อาจจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการกำหนดจุดมุ่งหมายให้สอดคล้องกับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพของหลักสูตร

การติดตามการจัดหาหลักสูตรตามแนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) จะเห็นว่าชี้วัดความสำเร็จของผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ โดยอาศัยการวัดพฤติกรรมก่อนและหลังเรียน (Pre-Post Measurement) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าสำเร็จระดับใด จึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ การติดตามผลในลักษณะนี้จึงเป็น การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

8. วิธีการประเมินภาคขยายของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler)

Ralph W.Tyler มีความเชื่อว่าการประเมินค่าโปรแกรมเป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างพัฒนาปรับปรุง และทำให้โปรแกรมทางการศึกษาที่มีคุณภาพดำรงอยู่อย่างยั่งยืน สาระของการประเมินสรุปได้ดังนี้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. 2541 : 130-131)

การประเมินค่าวัตถุประสงค์โปรแกรมทางการศึกษาที่มีอยู่มากมายและมีความหลากหลายก็ด้วยวัตถุประสงค์ของโปรแกรมที่ต้องการเน้นในจุดที่แตกต่างกัน และในบางครั้ง วัตถุประสงค์ของโปรแกรมก็ถูกบิดเบือนไปจากหลักการที่ควรจะเป็น เพราะสิ่งที่เน้นในวัตถุประสงค์ของโปรแกรมไม่ได้นำมาพิจารณาให้เหมาะสมในการประเมินโปรแกรมเพื่อวัตถุประสงค์ในการพัฒนาและการใช้ทุนสนับสนุนหรือส่งเสริมโปรแกรมต่างๆ จึงมีการจำเป็นที่ต้องประเมินวัตถุประสงค์ของโปรแกรมการศึกษาด้วยเกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์ที่ 1 วัตถุประสงค์ควรเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับปรัชญาทางการศึกษาของสถาบัน

เกณฑ์ที่ 2 วัตถุประสงค์ควรมีความเกี่ยวข้องและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาในรายวิชานั้น ๆ

เกณฑ์ที่ 3 วัตถุประสงค์ที่เสนอไว้ในโปรแกรมควรเป็นสิ่งที่ผู้เรียน จะได้มีโอกาสในการใช้สิ่งที่จะได้เรียนรู้ไป นั่นคือสิ่งที่เขาจะได้เรียนรู้ จะเป็นประโยชน์กับเขาในทางปฏิบัติ

เกณฑ์ที่ 4 วัตถุประสงค์ควรมีความเหมาะสมในแง่ที่เป็นความต้องการ ความสนใจ และความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน และในกรณีที่เป็นวัตถุประสงค์ที่

สำคัญ แต่ผู้เรียนไม่สนใจในโปรแกรมก็ควรที่จะกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อที่จะพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนรู้ตามขั้นตอนการเรียนรู้และการประเมินผล

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การติดตามการจัดสภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนตามแนวการจัดการศึกษาของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) มุ่งตอบคำถามเกี่ยวกับการจัดการศึกษาอย่างไรให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ จัดประสบการณ์อย่างไรที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ตรงตามจุดประสงค์และมีวิธีการตรวจสอบอย่างไร ว่าตรงกับวัตถุประสงค์ ครอบคลุมทั้ง 5 ประเด็นตามหลักการจัดการศึกษาและตรงตามหลักการจัดการศึกษาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ ด้วยเช่นกัน

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาคิดตามการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน จังหวัดมหาสารคาม เพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการกระทำหรือสิ่งที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เป็นรูปแบบที่แน่ชัดในเรื่องของการจัดการศึกษาในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ ไทเลอร์ (Ralph W.Tyler) มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน จังหวัดมหาสารคาม เป็นไปตามแนวการจัดการศึกษา 5 ประเด็นหรือไม่อยู่ในระดับใดและเป็นอย่างไร

การจัดการศึกษาเอกชน

1. ความเป็นมาของการจัดการศึกษาเอกชน

การศึกษาเอกชนในประเทศไทยมีประวัติยาวนาน และได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แบ่งพัฒนาการของการศึกษาเอกชนได้ 5 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ความเป็นอิสระของการศึกษาเอกชน (พ.ศ.2395-2461) ในช่วงนี้โรงเรียนเอกชนสามารถดำเนินการได้โดยไม่มี การควบคุม การที่รัฐไม่ได้ดำเนินการควบคุมโรงเรียนเอกชนก็เนื่องมาจากเหตุผลทางการเมืองระหว่างประเทศที่ตะวันตกกำลังขยายอำนาจทางการเมือง หรือยุคจักรวรรดินิยม สิ่งที่รัฐดำเนินการในช่วงนี้ คือ การตั้งโรงเรียนของรัฐและการสนับสนุนโรงเรียนเอกชนของไทย

ระยะที่ 2 การควบคุมโรงเรียนเอกชน (พ.ศ.2461 - 2480) ระยะนี้รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ 2 ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2461 และ พ.ศ. 2479 สาเหตุสำคัญที่ มุ่งควบคุมกิจการของโรงเรียนเอกชนก็เพื่อความมั่นคงของชาติเป็นหลัก เช่น ครูใหญ่

ต้องมีคุณวุฒิ ทางครู ครูที่สอนต้องมีความรู้ภาษาไทย ต้องสอนภาษาไทยและปลูกฝังความเป็นพลเมืองดี ความจงรักภักดีต่อชาติ

ระยะที่ 3 ความเฟื่องฟูของการศึกษาเอกชน (พ.ศ.2480 - 2503) รัฐเริ่มการอุดหนุนการรับรองวิทยฐานะ และมีนโยบายเด่นชัดให้เอกชนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาของชาติเพิ่มมากขึ้น ในระยะนี้มีโรงเรียนเอกชนขยายตัวอย่างมาก

ระยะที่ 4 การหยุดชะงักและการขยายตัวของโรงเรียนเอกชน (พ.ศ.2507 - 2518) รัฐได้มีนโยบายขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 7 ปี ทำให้โรงเรียนของรัฐขยายตัวอย่างมาก อันมีผลกระทบต่อการทำงานของโรงเรียนเอกชน แต่ด้วยรัฐบาลไม่สามารถดำเนินงานตามเป้าหมายได้เพราะปัญหาด้านงบประมาณและการขาดแคลนครูตลอดจนอาคารสถานที่ รัฐจึงมีนโยบายให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการมากขึ้น ให้โรงเรียนเอกชนขยายตัวมากขึ้น

ระยะที่ 5 การแสวงหาแนวทางใหม่ (พ.ศ.2518 - ปัจจุบัน) การประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ.2518 และ พ.ศ.2525 ส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชนอย่างมาก เพราะมีการควบคุมมาตรฐานเข้มงวดมาก มีการควบคุมการเก็บค่าเล่าเรียน และต่อมาได้มีการผ่อนปรนตามนโยบายค่าเล่าเรียนลอยตัว อีกทั้งรัฐบาลได้ดำเนินการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 9 ปี และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ได้กำหนดเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี รัฐบาลจึงจำเป็นต้องเร่งขยายการจัดการศึกษาภาครัฐออกไป เพื่อให้เป็นไปตามทิศทางและความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศ โรงเรียนเอกชนเอง จึงได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. การบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชน

ความเป็นมาของการศึกษาเอกชนและการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชน การศึกษาเอกชน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่เอกชนหรือคณะบุคคลเป็นผู้จัดขึ้นโดยอาศัยทรัพยากรการบริหารหลักที่เป็น คน (Man) ทุนทรัพย์ (Money) และวัสดุ (Material) ของภาคเอกชน การจัดตั้ง เพื่อวัตถุประสงค์อันจำกัด สำหรับองค์ประกอบของการศึกษาเอกชน ดังนี้

2.1 ผู้จัดกิจกรรมเป็นเอกชนหรือบุคคลหรือคณะบุคคล กรณีที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการก็จะดำเนินการในฐานะของเอกชน ผู้จัดกิจกรรมดังกล่าวมีชื่อเรียกต่าง ๆ กันได้แก่ ผู้รับใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียน เจ้าของ ผู้จัดการ

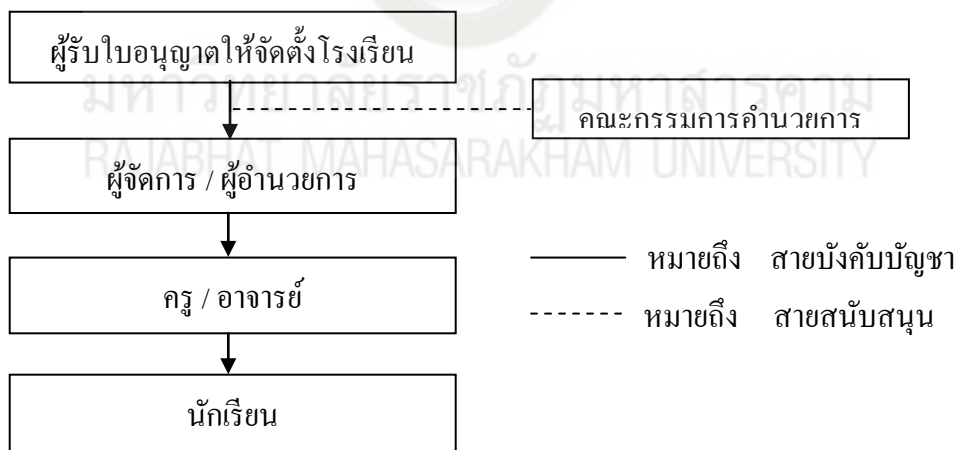
2.2 ทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา ที่ดิน สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนงบประมาณจะได้มาจากเอกชนเป็นหลัก

2.3 วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา เป็นการจัดเพื่อประโยชน์อันจำกัด สำหรับบุคคลเฉพาะกลุ่มมิได้ให้บุคคลทั่วไป

2.4 ผู้เรียน โดยปกติผู้เรียนจะเป็นบุคคลที่มีพื้นฐานทางสังคมและ เศรษฐกิจ ในระดับเดียวกันในการนี้หากผู้เรียนรวมกันทุกผลัดมากกว่า 7 คน ขึ้นไป สถานที่นั้นก็จะได้ชื่อว่าเป็นสถานศึกษาเอกชนตามกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาเอกชน

3. โครงสร้างการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชน

การบริหารโรงเรียนเอกชนนั้นได้พัฒนาการบริหารให้สอดคล้องกับยุคสมัย ตลอดมา ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการให้การศึกษารองเอกชนได้มาตรฐาน มีคุณภาพ การบริหาร การศึกษาเอกชนในสมัยเริ่มต้นนั้น ยังไม่มีรูปแบบและ โครงสร้างที่ชัดเจน แต่จะมีลักษณะเป็น งานที่ง่าย ๆ ปัจจุบันเมื่อมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีหน้าที่ กำกับดูแล โรงเรียนเอกชน ได้กำหนดโครงสร้างการบริหารโรงเรียนเอกชนให้เป็นลักษณะเดียวกัน รายละเอียดในแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โครงสร้างการบริหารการศึกษาโรงเรียนเอกชน

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (อ้างถึงใน พัชรา จงศิริกุล, 2546 : 13)

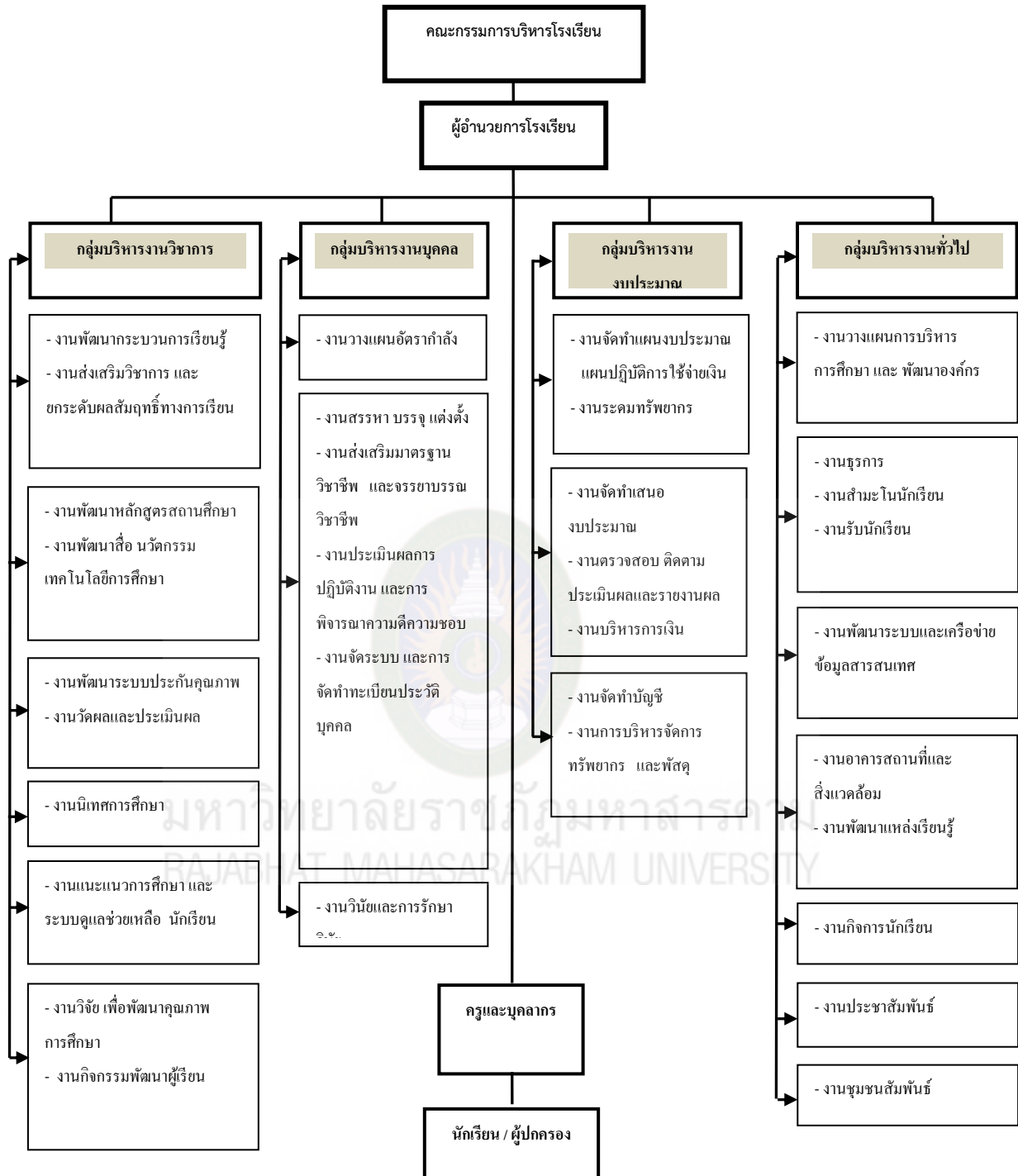
จากโครงสร้างการบริหารโรงเรียนเอกชน ผู้รับอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนจะมี ตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการ สำหรับตำแหน่งผู้อำนวยการ เป็นเพียง

ตำแหน่งที่เรียกกันในโรงเรียนเท่านั้น สำหรับชื่อที่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ.2550 คือ ผู้จัดการ ผู้อำนวยการ และครู

ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา ซึ่งครอบคลุมงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การดำเนินงาน ด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และบริหารทั่วไป และเป้าหมายในการจัดการศึกษาคือทำให้ผู้เรียนเป็นคนดีเก่ง และมีความสุข ดังแสดงในภาพที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาพที่ 2 ขอบข่ายและภารกิจการบริหารและจัดการสถานศึกษา
ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 68)

4. บทบาทหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

การจัดการศึกษาที่ดำเนินการควบคู่กับการจัดการศึกษาของรัฐบาล และอยู่ภายใต้การดูแลของกองโรงเรียนราษฎร์กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการนั้น มีการขยายตัวอย่างกว้างขวางทำให้กองโรงเรียนราษฎร์ไม่อาจบริหารงานได้รวดเร็วทันความต้องการของประชาชน สภาการศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงโรงเรียนราษฎร์ขึ้นเพื่อพิจารณาให้ความช่วยเหลือโรงเรียนเอกชนในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาทั้งด้านบริหารและด้านวิชาการ ซึ่งปรากฏว่ากองโรงเรียนราษฎร์ได้รับการยกฐานะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนซึ่งมีฐานะเป็นกรมหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2515 ตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 217 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 โดยโอนอำนาจหน้าที่กิจการทรัพย์สิน หนี้สิน ข้าราชการลูกจ้างและเงินงบประมาณของกรมวิสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองโรงเรียนราษฎร์ มาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน.2546 : 3) ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ เป็นประธานกรรมการ อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน อธิบดีกรมวิชาการ อธิบดีกรมวิสามัญศึกษา อธิบดี กรมอาชีวศึกษา เป็นกรรมการ โดยตำแหน่ง และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ซึ่งคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง จากผู้รับใบอนุญาตหรือผู้จัดการ 2 คน และบุคคลอื่นอีก 3 คน เป็นกรรมการ รวม 7 คน โดยมีเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชน เป็นกรรมการและเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาเอกชนมีดังนี้

4.1 ให้ความเห็นหรือคำแนะนำรัฐมนตรีเกี่ยวกับการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียน การจัดทำโครงการส่งเสริมการศึกษาของโรงเรียนและประสานงานการศึกษาในส่วนราชการอื่นเพื่อประโยชน์ในการควบคุม และส่งเสริมการศึกษาในกิจกรรมของโรงเรียน

4.2 ให้ความเห็น หรือคำแนะนำแก่รัฐมนตรีในการออกกฎกระทรวง หรือระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัติ

4.3 แต่งตั้งคณะอนุกรรมการ เพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่คณะกรรมการการศึกษาเอกชนมอบหมาย

4.4 ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการการศึกษาเอกชน องค์กรที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการ

การศึกษาเอกชน คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ซึ่งมีหน้าที่ความรับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2546 : 11) ดังนี้

4.4.1 ศึกษาวิเคราะห์ และเสนอแนะแก่คณะกรรมการการศึกษาเอกชน เกี่ยวกับการศึกษาและการดำเนินงานของโรงเรียนเอกชน การจัดทำโครงการส่งเสริมการศึกษา ของโรงเรียนเอกชน การประสานงานกับส่วนราชการอื่น ๆ เพื่อประโยชน์ในการควบคุมและ ส่งเสริม การศึกษาและกิจการของโรงเรียนเอกชน และการปฏิบัติงานอื่น ๆ ของคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2525

4.4.2 เป็นเจ้าหน้าที่ปฏิบัติตรงตามพระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน พุทธศักราช 2525

4.4.3 ปฏิบัติงานเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ปฏิบัติงานตามที่คณะกรรมการการศึกษาเอกชน หรือกระทรวงศึกษาธิการมอบหมายในการ แบ่งส่วนราชการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน

5. แนวดำเนินงาน 10 ประการในการพัฒนาการศึกษาเอกชน

เพื่อให้การพัฒนาการศึกษาเอกชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จึงได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติ 10 ประการ ของ กระทรวงศึกษาธิการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. 2540 : 26- 27)

บัญญัติข้อ 1 ผู้บริหาร โรงเรียน ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ มีจิตสำนึก ในการที่จะพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และยกระดับมาตรฐานการศึกษาให้เป็นที่ยอมรับของ สังคม

บัญญัติข้อ 2 มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมของ โรงเรียน หรือสถานศึกษาที่เอื้อ ต่อการเรียน การสอน เพื่อให้เด็กได้เรียนอย่างมีความสุข มุ่งเน้นการเรียนการสอนตาม ธรรมชาติ โดยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงและปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย เอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ มีความรักสามัคคีรวมทั้งการจัดให้โรงเรียนมีความร่มรื่น มีต้นไม้ บ่อน้ำ ไร่นา ไร่ มลภาวะ

บัญญัติข้อ 3 เป็น โรงเรียนที่มีความพร้อม มีแผนผังเต็มรูปแบบ มีห้องเรียน ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องทดลอง ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนสนามกีฬาครบครัน โดยให้ เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

บัญญัติข้อ 4 มีอุปกรณ์การเรียนการสอนครบครัน โดยจัดซื้อในราคา
ท้องตลาดที่เป็นธรรม ทั้งให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์สูงสุด

บัญญัติข้อ 5 มีบุคลากร ครูผู้สอนครบตามเกณฑ์ หากขาดแคลนครูให้ครู
เกษียณอายุหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิมาช่วยสอนหรือให้มีระบบการศึกษา
ทางไกลผ่านดาวเทียม

บัญญัติข้อ 6 องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็น
ทางด้านวิชาการหรือด้านบริหาร เช่น กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ
ท้องถิ่น ได้แก่ การสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับประถมศึกษา การสอนวิชาชีพการเกษตร การ
ก่อสร้าง การไฟฟ้า เป็นต้น

บัญญัติข้อ 7 มีการเก็บค่าเล่าเรียน หรือค่าธรรมเนียมการศึกษาเพื่อพัฒนา
สถานศึกษาและจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนให้ครบครัน ทั้งนี้ให้ยกเว้นค่าเล่าเรียนสำหรับเด็ก
ยากจน และจ่ายค่าตอบแทนให้นักเรียนในการพัฒนาหรือฝึกปฏิบัติ ฝึกอาชีพที่เกิดรายได้ และ
เป็นประโยชน์แก่โรงเรียน เช่น ปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เป็นต้น

บัญญัติข้อ 8 มีการส่งเสริมให้กลุ่มบุคคลหรือชุมชนมีส่วนร่วมในการแสวงหา
ทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการบริหาร การจัดกิจกรรมของสถานศึกษา การจัดสวัสดิการให้กับครู
เช่น การจัดที่พัก ค่าตอบแทน ค่าล่วงเวลา ค่าสอนพิเศษ ค่าฝึกอบรม ตลอดจนการแก้ปัญหา
หนี้สินของครู

บัญญัติข้อ 9 มีการวัดและประเมินผลทางการศึกษาที่มุ่งเน้นผลผลิต คือ
คุณภาพของนักเรียนตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

บัญญัติข้อ 10 เป็น โรงเรียนที่ผู้นำท้องถิ่น และผู้ปกครองทุกระดับทุกประเภท
ยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

จิตติวรรณ บุญวิโรต (2545 : 75) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพและปัญหา
การจัดการเรียนการสอนก่อนประถมศึกษา ในโรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า 1) ด้านครูผู้สอนทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหา
อยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ เวลาที่ใช้ในการเตรียมการ
สอนไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และขาดความรู้ความ

ชำนาญในการสอน 2) ด้านหลักสูตร ทั้งโดยรวมและรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาสูงสุด 2 ระดับแรก คือ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และ ครูไม่เข้าใจหลักสูตรก่อนประถมศึกษา 3) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งโดยรวมและรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อยและด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 ระดับแรกคือ กิจกรรมการเรียนรู้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อน ทำการสอน และครูไม่ใช่เทคนิคการสอนที่หลากหลาย ในกระบวนการเรียนการสอน

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2545 : 101-102) ได้วิจัยศึกษาภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านการจัดการศึกษาและบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย จำแนกเป็นรายด้านโดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ ปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย บุคลากรที่มีลักษณะเหมาะสมกับการเป็นครูปฐมวัย และการจัดการด้านอาคารสถานที่ 2) ด้านคุณภาพการบริการที่จัดให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียน เป็นรายด้าน โดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการที่จัดให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก แนวการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการบริการที่ให้กับนักเรียน 3) ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับดังนี้ เด็กปฐมวัยร่าเริง ยิ้มแย้ม มีความสุขแสดงอารมณ์เหมาะสมกับสถานการณ์ มีน้ำหนักร่างกายและส่วนสูงเหมาะสม เป็นไปตามเกณฑ์ ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับสภาพและวัย การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กได้คล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน ทำงานอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใช้ภาาโต้ตอบ สนทนาได้เหมาะสมกับวัยและมีวินัยในตนเองและมีความรับผิดชอบ

คำสี ลีนภูเขียว (2548 : 85) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นสูงกว่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการจัดประสบการณ์รองลงมาคือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม และด้านการประเมินพัฒนาการตามลำดับ ส่วนด้านที่เห็นว่ามีความสามารถจัดการศึกษาน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านสื่อ

ทวี ชุศรี (2548: 155 - 161) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา ตามมาตรฐานโรงเรียน พุทธศักราช 2541 (เพิ่มเติม พุทธศักราช 2543) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติของโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่

การศึกษาจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สภาพการดำเนินงานการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต โดยภาพรวม มีสภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบสภาพการดำเนินงานการศึกษา ระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีสภาพการดำเนินงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีสภาพการดำเนินงานสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก ปัญหาของผู้บริหารในการดำเนินการจัดการศึกษาพบปัญหาด้านปัจจัย ด้านกระบวนการ และด้านการผลิต

วรรณธิดา วงษ์สาจันทร์ (2551 : 90-91) ได้ศึกษาปัญหาและความต้องการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาญจนบุรี เขต 3 พบว่าปัญหาและความต้องการพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้แก่ การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น สื่อและอุปกรณ์การเรียนมีความเหมาะสมเพียงพอต่อนักเรียน เครื่องเล่นในสนามมีความแข็งแรงปลอดภัย และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการต้องมีความสอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน

ชนิษฐา มะปะโท (2552 : 103) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับอนุบาล โรงเรียนเทศบาลนคร สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลจากการสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า ครูทุกคนเปิดโอกาสให้เด็กมีโอกาสพูดคุยกันในช่วงเวลาที่เหมาะสม ครูตอบคำถาม และตอบสนองต่อคำถามของเด็กเรียกชื่อเด็กแต่ละอย่างสม่ำเสมอ ชมเชยเมื่อเด็กทำในสิ่งที่เหมาะสม และให้กำลังใจเมื่อเด็กทำไม่สำเร็จ เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกและทำในสิ่งที่ตนเองชอบ ตั้งใจฟังในสิ่งที่เด็กพูด แสดงออก และมีการโต้ตอบกับเด็ก พูดคุยกับเด็กอย่างสุภาพ และการจัดการศึกษาระดับอนุบาล เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยรอบ ลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง และเพื่อพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตสมวัย มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Griffith (1996) ได้ศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของรัฐ พบว่า การสื่อสารระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน และสภาวะแวดล้อมของโรงเรียนมีผลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้ปกครองมากที่สุด รองลงมาได้แก่ การให้อำนาจแก่ผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม ส่วนที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจของผู้ปกครอง คือ สภาวะแวดล้อมตลอดจน การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ผู้ปกครอง นอกจากนี้ยังพบว่า ความสัมพันธ์ ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองขึ้นอยู่กับคุณภาพการรับรู้ข้อมูลจากโรงเรียน

การให้อำนาจแก่ผู้ปกครอง การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมกับโรงเรียน และการรับรู้ต่อสภาวะของโรงเรียน

Lopez And Irma (1998) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาระบบสองภาษา จากการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรเรียนสองภาษาและหลายวัฒนธรรมทั้งที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน เพื่อเป็นการสืบทอด สิ่งที่เป็นวัฒนธรรมประเพณี และสิ่งที่ไม่ได้เป็นวัฒนธรรมประเพณี ผู้ปกครองทุกคนมีความต้องการทางการศึกษาสูงมาก ต้องการให้บุตรจบการศึกษาแล้วประกอบอาชีพได้ สำหรับภาษาอังกฤษนั้นเป็นภาษาที่เด็กสามารถพูดได้ ตั้งแต่กำเนิด ดังนั้นภาษาที่สองจึงมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถอ่าน เขียน และใช้เป็นภาษาที่รองจากภาษาอังกฤษ

มองตากดู (Montague. 1998 : 702-703) ได้ศึกษาการเรียนรู้อารมณ์ความรู้สึกของนักเรียนอนุบาลที่พูด 2 ภาษา พบว่า มีผู้ปฏิบัติต่าง ๆ คิดหาประสิทธิภาพของการสำรวจการเรียน 2 วิธีการ ของการใช้ 2 ภาษา ของเด็กอนุบาล เพื่อจะได้เขียนได้ ขณะที่การใช้ 2 ภาษา จะผูกพันกับกระบวนการเรียนที่เป็นหลักสูตรของโรงเรียน ข้อมูลที่รวบรวมประจำวัน การได้ยิน และการบันทึกวิดีโอเทป การสัมภาษณ์นักเรียน ทดลองการเรียนเพื่อวัดทักษะการมีส่วนร่วมในการพูดภาษาสเปนหรือฟิงบ่าง โดยสมาชิกครอบครัวเป็นระยะ ๆ การศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผลสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ ทางภาษาของเด็กอนุบาล พัฒนาการของการใช้ 2 ภาษาร่วมกัน รวมถึงการคิดสร้างสรรค์รู้จักแบ่งผลประโยชน์ของตนเอง และสาธารณะ จำให้ ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้มาก ในกระบวนการปฐมนิเทศในการจัดหลักสูตรของโรงเรียนนั้น ๆ

สรุป จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยต้องอาศัยหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย หลักสูตรการจัดการศึกษา การดำเนินงานการจัดการศึกษาในท้องถิ่น ผู้บริหารต้องมีความเข้าใจในการดำเนินการจัดการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลดีต่อการจัดการศึกษาปฐมวัย ตลอดจนมีการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย 2) ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการ 4) ด้านการบูรณาการการเรียนรู้ 5) ด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก 6) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และนำเกณฑ์ในการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมเอกชน แบบประเมินค่า 5 ระดับ

มาใช้ในการศึกษาการจัดการการศึกษาของโรงเรียนเอกชน เพื่อให้ได้ผลที่เป็นมาตรฐานและ
น่าเชื่อถือ เพื่อจะนำผลที่ได้ไปพัฒนาและปรับปรุงการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY